

Nederlands
Jeugdinstituut

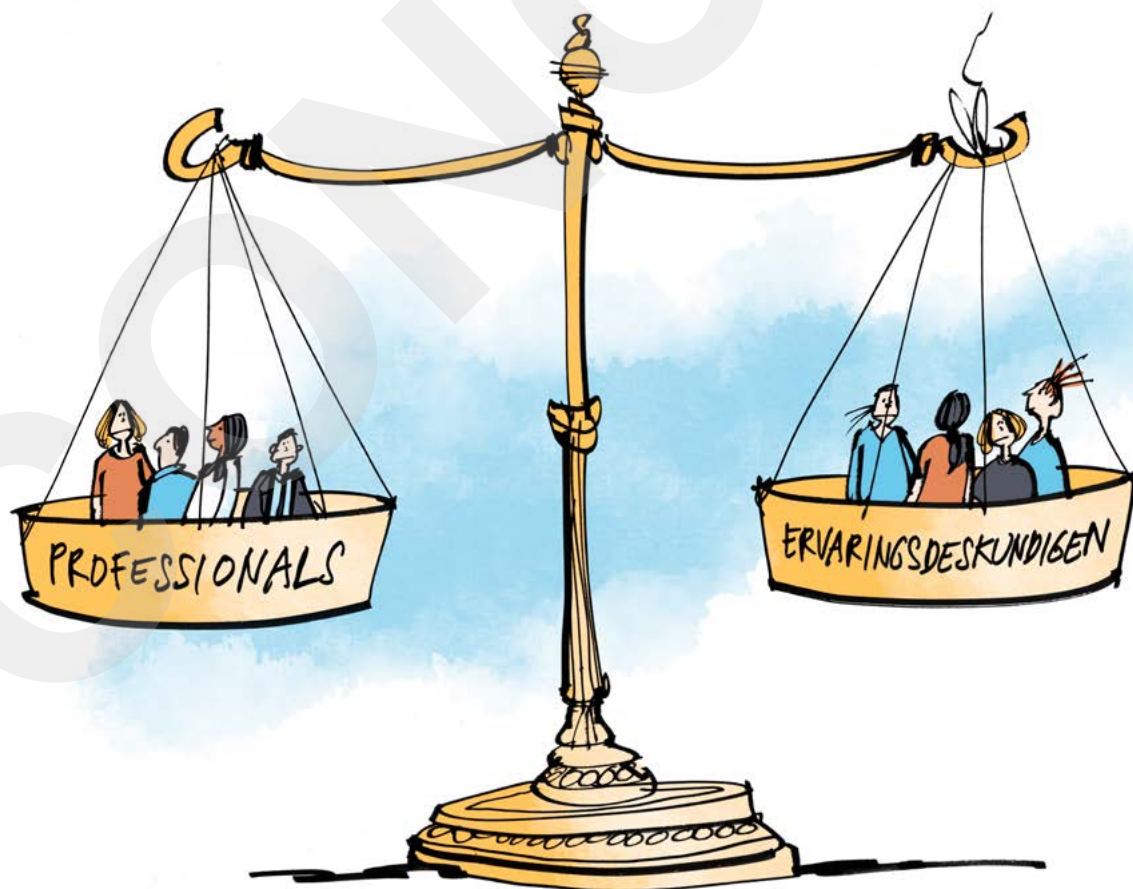

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Samen Deskundig

Ervaringsdeskundigheid bij de aanpak van
huiselijk geweld en kindermishandeling

Handreiking voor gemeenten

Over deze handreiking

Deze handreiking is tot stand gekomen op basis van bestaande kennis (wetenschap en praktijk) en in co-creatie met de leden van de Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid¹, Wietske Dijkstra (projectleider Geweld hoort nergens thuis (GHNT)) en Caroline Mobach (regionaal projectleider GHNT). Uitkomsten van bijeenkomsten op 26 november 2019 en 5 maart 2020, georganiseerd in het kader van het landelijke actieprogramma Geweld hoort nergens thuis, zijn erin verwerkt. Mensen met ervaringsdeskundigheid op het gebied van huiselijk geweld en/of kindermishandeling, contactambtenaren en regionaal projectleiders onderzochten samen hoe 'van denken naar doen' te komen bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Uitgangspunt is dat gemeenten en ervaringsdeskundigen van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen versterken. Tot slot is ook de feedback van meelezers uit gemeenten opgenomen. We danken iedereen voor hun belangrijke bijdrage!

Deze pilotversie van de handreiking wordt in 2020 gebruikt om in drie pilotregio's de samenwerking met ervaringsdeskundigen te beproeven en verder te ontwikkelen. Aan de hand van de bevindingen van deze pilots zullen Movisie, Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en de Spiegelgroep de handreiking – waar nodig – verrijken, verfijnen en aanpassen.

Colofon

Auteur(s): Oka Storms, Mirjam Andries, Kristin Janssens (Movisie)

In co-creatie met de leden van de Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid Geweld hoort nergens thuis: Annemoon van Noorden, Danny Dijkhuizen, Hameeda Lakho, Janine Klungel, Kim van Laar, Mohini Awadhpersad, René Haring en Susanne Slikkerveer en de meelezers: Christel Bottema (NJI), Wietske Dijkstra en Gerrienne Rozema (programmamateam GHNT), Caroline Mobach (regionaal projectleider GHNT)

Eindredactie: Aafke Jochems

Illustraties: Geert Gratema

Juli 2020

© Movisie

Deze handreiking (pilotversie) is tot stand gekomen met subsidie van het ministerie van VWS.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

¹ De spiegelgroep ervaringsdeskundigen bestaat uit acht ervaringsdeskundigen en heeft als doel om collectief, vanuit ervaringskennis een bijdrage te leveren aan de realisatie van de ambities van de landelijke en regionale ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van het programma GHNT. Dat doen ze o.a. door gevraagd en ongevraagd het kernteam, de stuurgroep, het programmamateam, en/of de onderzoekscommissie te adviseren.

Inhoudsopgave

Deze handreiking	4
1 Belang van ervaringsdeskundigheid	6
1.1 De impact van huiselijk geweld en kindermishandeling	6
1.2 De meerwaarde van ervaringsdeskundigheid	10
1.3 De taakstelling en rol van gemeenten	14
2 Vormgeven van samenwerking met ervaringsdeskundigen	19
2.1 Wat is ervaringsdeskundigheid?	19
2.2 Op welke gebieden samenwerken met ervaringsdeskundigen?	20
3 Concreet aan de slag	40
3.1 Bepaal het gebied en doel van samenwerking met ervaringsdeskundigen	40
3.2 Bepaal taken en competenties van ervaringsdeskundigen	40
3.3 Werving en selectie van ervaringsdeskundigen	45
3.4 Randvoorwaarden voor succes	50
3.5 Extra tips, informatie en contactpersonen	53
4 Bronnen en meer achtergrondinformatie	58

Deze handreiking

Voor je ligt een handreiking die de samenwerking tussen gemeenten en ervaringsdeskundigen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling bespreekt en belicht. Verschillende gemeenten schatten de inzet van ervaringsdeskundigen al op waarde, maar zijn soms nog zoekende hoe dit vorm te geven, zeker bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het blijkt vaak nog een onontgonnen terrein. Gemeenten weten niet altijd hoe de samenwerking aan te gaan en waar ze ervaringsdeskundigheid kunnen vinden. Deze handreiking biedt hiertoe een eerste aanzet. Het laat de mogelijkheden voor samenwerking tussen gemeenten en ervaringsdeskundigen zien, en geeft je achtergrondinformatie over de specifieke elementen die kenmerkend zijn voor huiselijk geweld en kindermishandeling zoals afhankelijkheid, ongelijke machtsverhoudingen, schaamte en geheimhouding. Ook komen randvoorwaarden voor succes aan bod en helpen we je om concreet aan de slag te gaan.

Het doel van deze handreiking is tweeledig:

- * Gemeenten enthousiast maken en inspireren om (vaker) samen te werken met ervaringsdeskundigen bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en organisaties in hun gemeente/regio stimuleren om ervaringsdeskundigen in te zetten in de uitvoering.
- * Gemeenten concrete handvatten bieden voor het vormgeven van deze samenwerking.

Met deze handreiking willen we je inspireren om ervaringsdeskundigen ook in jouw gemeente in te zetten bij een effectieve aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Hun meerwaarde blijft vaak onderbelicht of is zelfs onbekend, terwijl ze op diverse plekken al veel betekenen. Ervaringsdeskundigen dragen bij aan de kwaliteit van hulpverlening, weten wat slachtoffers en plegers nodig hebben en kunnen samen met gemeenten de aanpak vormgeven en verbeteren. Sommigen hebben zich verdiept in het perspectief van bestuurders, beleidsmakers en professionals, zodat zij ook een brugfunctie hebben voor ontwikkeling en verbetering van beleid. Zij zijn in staat verbindingen te leggen waar deze regulier niet altijd bereikt kunnen worden.

Ter inspiratie zetten pioniers binnen gemeenten in deze handreiking uiteen hoe waardevol zij de inzet van ervaringsdeskundigen al hebben ervaren bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Ervaringsdeskundigen uit de Spiegelgroep zijn geïnterviewd over hun werkervaring bij hulpverlening, beleid en onderzoek. In hun interviews lees je mooie voorbeelden van hun inzet, vaak eyeopeners voor beleidsmakers, bestuurders en professionals.

In deze handleiding gaan we in op:

- * Deel 1. Het belang van samenwerken met ervaringsdeskundigen bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.
- * Deel 2. Het inhoudelijke proces van hoe je de samenwerking met ervaringsdeskundigen vorm kunt geven.
- * Deel 3. Hoe je hier als gemeente concreet mee aan de slag kunt gaan en wat er nodig is om de inzet van ervaringsdeskundigheid betekenisvol te laten zijn, de randvoorwaarden voor succes.

Belang van ervaringsdeskundigheid

1.1 De impact van huiselijk geweld en kindermishandeling

Huiselijk geweld en kindermishandeling zijn diepgewortelde problemen in onze samenleving. Het komt in alle lagen van de maatschappij voor. Het zijn de omvangrijkste geweldsvormen in onze samenleving die een verstrekkende impact hebben op het leven van ieder die ermee te maken heeft; slachtoffers, plegers en andere betrokkenen.

Jaarlijks zijn zo'n 200.000 volwassenen en 119.000 kinderen slachtoffer van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Er vallen gemiddeld in Nederland ieder jaar ruim vijftig doden, volwassenen en kinderen. 51% van de vrouwen die zijn omgebracht, wordt gedood door hun (ex-)partner.² Deze cijfers zijn al jaren hoog. Ondanks de inzet van velen lukt het niet de cijfers te laten dalen. De impact van huiselijk geweld en kindermishandeling is enorm.

**JAARLIJKS ZIJN ZO'N 200.000 VOLWASSENEN EN 119.000 KINDEREN
SLACHTOFFER VAN HUISELIJK GEWELD EN/OF KINDERMISHANDELING**

Afhankelijkheid en ongelijke machtsverhoudingen

Huiselijk geweld en kindermishandeling vinden in de huiselijke kring plaats en wordt door iemand uit de privékring van het slachtoffer gepleegd. Dit kan zijn: partner of ex-partner, ouder of verzorger, vriend(in), gezins- en familielid en huisvriend(in). Het woord 'huiselijk' verwijst dus niet naar de plaats van het geweld – dat kan zowel binnenshuis als buitenshuis – maar naar de relatie tussen pleger en slachtoffer. Het geweld kan fysiek, seksueel en/of psychisch van aard zijn. Er is altijd sprake van een afhankelijkheidsrelatie. Het basisvertrouwen wordt aangetast en het zelfgevoel tenietgedaan. Bij huiselijk geweld en kindermishandeling gaat het vrijwel altijd om ongelijke machtsverhoudingen. Slachtoffers en plegers beschikken vaak over onvoldoende mogelijkheden om deze te doorbreken.

² Van der Maten (red.), 2020, p. 9.

Geheimhouding en isolement

Als er sprake is van huiselijk geweld en/of kindermishandeling, blijft dit vaak buiten beeld. Zowel slachtoffers als plegers gebruiken een cover-up. De cover-up functioneert regelmatig zo 'goed' dat niemand in de omgeving iets merkt. Bij een oppervlakkige kennismaking lijkt het alsof er weinig of niets aan de hand is. Betrokkenen worden vaak gecontroleerd en regelmatig – onder chantage en/of dwang – een spreekverbod opgelegd. Dikwijls raken slachtoffers en plegers zichzelf kwijt en komen in een sociaal isolement, veelal afgedwongen door de pleger met het oog op geheimhouding. Het isolement draagt eraan bij dat niet over huiselijk geweld en kindermishandeling gesproken kan worden.

Gevoelens van schaamte en schuld

Naast gevoelens van angst, is er vaak ook sprake van gevoelens van schaamte en/of schuld. Bij schending van de lichamelijke en persoonlijke integriteit ontstaat er een gevoel van controleverlies. Zowel slachtoffer als pleger kunnen hierdoor gevoelens van schaamte hebben, maar ook van schuld. Vaak geven slachtoffers zichzelf de schuld. Slachtoffers gaan zichzelf als slecht beschouwen, zodat ze het vertrouwen in de partner/ouder kunnen behouden. Belangrijk om te realiseren is dat ook deze gevoelens van schuld en/of schaamte ertoe leiden dat slachtoffers regelmatig zwijgen. Het is daarom des te belangrijker dat slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling zo spoedig mogelijk worden 'ontschuldigd'.

Kloof tussen de publieke en privéwereld

Huiselijk geweld en kindermishandeling zijn een groot taboe. Mensen 'hangen niet graag de vuile was buiten' en zich 'bemoeien met de zaken van anderen' is ook niet makkelijk. Slachtoffers krijgen te maken met ongeloof of ontkenning en krijgen vaak ook nog de schuld (*victim blaming*). Plegers worden veelal gebrandmerkt en ontvangen weinig tot geen (na)zorg. Omstanders willen het liever niet zien. Door de enorme omvang heeft iedereen er weleens zelf of in de directe omgeving mee te maken (gehad). Maar huiselijk geweld en kindermishandeling worden uit het maatschappelijke bewustzijn verbannen.³

Huiselijk geweld en kindermishandeling betreffen regelmatig langdurige situaties van chronisch gevaar, structurele onveiligheid en/of regelmatig doodsangst. De plek waar iemand wordt geacht zich veilig te wanen, is dat niet (geweest). Daarom zijn deze vormen van geweld zo ingrijpend. Het werkt veelal lang in de levensloop van zowel slachtoffers, omstanders en plegers door; vaak nog generaties daarna. Dit alles maakt de impact van huiselijk geweld en kindermishandeling zeer verstrekkend.

Dat geweld zich vaak afspeelt in de thuissituatie maakt het extra moeilijk voor mensen – professionals, vrijwilligers én omstanders - om vermoedens van geweld in de privésfeer tijdig te signaleren en bespreekbaar te maken.

³ Herman, 2010, p. 12.

Susanne Slikkerveen

“Wij stijgen boven ons eigen verhaal uit”

“Toen op mijn achtste mijn vader ernstig ziek werd, werd mijn onbezorgde jeugd bruto verstoord. Ik was nog een kind maar moest in het huishouden volwaardig meehelpen en kon daardoor geen kind meer zijn; rollen liepen door elkaar heen. Dat alles had later onder meer invloed op welke partners ik koos, geen slimme keuzes. Ik viel voor mannen die me in hun web verstrikten. Ik ging het leven leiden zoals zij wilden dat ik het leidde, terwijl op mijn schouders ook nog eens baan, kinderen en huishouden rustten. Wantrouwen en jaloezie van mijn partner werden steeds erger, tot agressie en doodsbedreigingen aan toe. Op het moment dat ik aangifte bij de politie deed, was dat eigenlijk een vraag om hulp. Ik wilde dat hij geholpen zou worden. Die hulp kwam nooit. Ik liep tegen zoveel muren op en werd van het kastje naar de muur gestuurd.

Ik voel de drang om problemen met huiselijk geweld en kindermishandeling aan te pakken op een constructieve manier. Ik ben naar een politica van de Tweede Kamer gestapt, naar een wethouder in mijn gemeente. De wethouder zei ‘we praten heel veel over jullie, maar niet met jullie, dus neem graag plaats in de regionale taskforce huiselijk geweld en kindermishandeling’. Eerst op vrijwillige basis, maar inmiddels is het betaald. Wat ook moet, want ik ben een professionele ervaringsdeskundige. Zo heb ik kennis verworven via trainingen, cursussen, webinars en door het doen van vrijwilligerswerk voor organisaties tegen huiselijk geweld en kindermishandeling.

Met mijn ervaring en de verhalen van lotgenoten kan ik op inhoud adviseren, beleid mede bepalen en aangeven hoe hulp beter kan, waar hulpvragers tegenaan lopen. Met de jaren heb ik een professionele helicopterview gekregen. Geregeld zijn mijn adviezen eyeopeners.

Zoals voor wethouders die het verband nooit hadden gelegd tussen armoede en huiselijk geweld. Ik doordring gemeenten ervan dat het gezin centraal moet staan. Vaak hoor ik dat de ene afdeling of instantie dit kan en de andere dat, maar elke afdeling of instantie stopt bij de eigen grens. Door mijn rol binnen deze overleggen, komen mijn gesprekspartners tot de conclusie dat ze inderdaad binnen hun eigen kaders denken en het gezin niet altijd centraal stellen. Vervolgens bespreken we wat een gezin nodig heeft, wat het wil en kan, en kijken we breder naar welke onderlinge samenwerkingen in gemeenten of regio's mogelijk zijn, zelfs tussen afdelingen van dezelfde gemeente. Zo kunnen ze de best mogelijke beslissingen nemen.

Niet iedereen kan ervaringsdeskundige zijn. Ik ben gescreend en dat is goed. Ervaringsdeskundigen blijven niet hangen in hun eigen verhaal, dat schrikt beleidsmakers alleen maar af. We stijgen er bovenuit, gaan niet in de slachtofferrol zitten en worden niet over-assertief. Ik luister naar anderen, stel mijn mening soms bij. Ik kom met oplossingen en ideeën hoe zaken anders kunnen. Ook wat het oplevert voor gemeenten. Zo kan ik eraan bijdragen om het probleem van huiselijk geweld en kindermishandeling zoveel mogelijk in te dammen.”

Susanne Slikkerveer is eigenaar van 4Happinez, en vertolkt het verhaal van lotgenoten in beleidsbijeenkomsten in de regio en adviseert onder meer wethouders, burgemeesters, directies van hulpverleningsinstanties en scholen. Daarnaast staat ze cliënten bij, bijvoorbeeld bij gesprekken met hulpverleners.

1.2 De meerwaarde van ervaringsdeskundigheid

Bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling staat veiligheid voorop (zie de visie van de gefaseerde ketenzorg⁴). Deze taak heeft absolute voorrang. Andere interventies kunnen onmogelijk succes hebben als er geen veiligheid is. Vervolgens moet er voldoende aandacht, tijd en ruimte voor herstel zijn. Zowel bij veiligheid als herstel kunnen ervaringsdeskundigen een betekenisvolle rol spelen.

Door huiselijk geweld en kindermishandeling voelen slachtoffers en plegers zich vaak onveilig in hun lichaam en ook in hun relatie tot anderen. Ze hebben het gevoel dat mensen hen kwaad willen doen, zonderen zich van anderen af en nemen hen moeilijk in vertrouwen. Ze voelen zich vaak alleen en eenzaam. Overheidsinstanties en maatschappelijke instellingen – en autoriteiten in het algemeen – bekijken ze met angst en wantrouwen. Ze gaan contact met (hulpverlenende) instellingen liever uit de weg, zijn vaak teleurgesteld in de gehele overheid en hebben geen vertrouwen (meer) in instellingen.

Van het kastje naar de muur

Zodra ze de stap toch wagen, ervaren ze de dienst- en hulpverlening regelmatig als gesloten en versnipperd. Veel slachtoffers en plegers lopen in hun zoektocht naar veiligheid, juridische steun en hulpverlening tegen knelpunten en taboes aan. Ze krijgen het idee dat ze van het kastje naar de muur worden gestuurd. Hierdoor voelen zij zich geregeld niet serieus genomen en onheus bejegend. Ook het idee dat maatschappelijke instanties opnieuw zouden kunnen misleiden of bedriegen levert veel (emotionele) stress op. Van alle kanten wordt aan hen getrokken. Dit maakt dat ze regelmatig op hun hoede en boos zijn. Door de ervaren onveiligheid en het wantrouwen naar overheid en maatschappelijke instellingen, krijgt onder andere de hulpverlening moeilijker toegang tot slachtoffers en/of plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling en slaat de hulp veelvuldig ook niet aan.

Bestuurders, beleidsmakers en professionals lijken zich niet altijd heel bewust van het inherente machtsverschil tussen overheid en burgers, hulpverleners en cliënten. De beleving van slachtoffers en plegers wordt regelmatig uit het oog verloren. Bewustzijn van dit verschil in macht is juist zo belangrijk, omdat slachtoffers en plegers uit een situatie komen waar machtsmisbruik en machteloosheid een grote rol spelen/hebben gespeeld.

Kunnen, kennen en durven

Juist ervaringsdeskundigen kunnen een heel belangrijke brugfunctie vervullen. Zij kunnen met hun kennis en ervaring een brug slaan tussen theorie en praktijk, tussen overheid en slachtoffers en plegers. Bijvoorbeeld door professionals een inkijk te geven in de belevingswereld van het slachtoffer of de pleger. Zij zijn degenen die de kloof kunnen overbruggen en dichten, omdat ze van beide werelden kennis hebben. Zij kunnen en

4 Vogtländer & Van Arum, 2016.

bieden iets wat anderen niet hebben. Zij zijn toegerust om te letten op de behoeften van alle betrokkenen.

Ervaringsdeskundigen kennen huiselijk geweld en/of kindermishandeling van binnen-uit. In een sfeer van veiligheid, vertrouwen en compassie bieden zij ruimte voor herstel. Zij durven te praten over, kunnen luisteren naar en geven gehoor aan verhalen over geweldservaringen. Vaak lijkt een half woord voldoende. Slachtoffers en plegers vinden in hun persoonlijke en maatschappelijke omgeving vaak weinig (h)erkenning en steun voor hun situatie. Mede doordat de omgeving moeite heeft te begrijpen wat er bij hen van binnen gebeurt, is er sprake van veel onbegrip. Hierdoor zijn slachtoffers en plegers vaak nog meer geneigd om hun ervaringen verborgen te houden.

Ervaringsdeskundigen kunnen zich ook gemakkelijker verplaatsen in de situatie van slachtoffers en plegers. Zij weten dat vertrouwen een zeer gevoelige en geleidelijke ontwikkeling kent en weten daar ook goed mee om te gaan. Het resultaat van interventies hangt evenzeer af van bewuste instemming van slachtoffers en plegers als van de interventies zelf. Van buitenaf opgelegde interventies kunnen mensen die huiselijk geweld en kindermishandeling hebben meegemaakt een gevoel van onmacht geven. Maar als slachtoffers of plegers zeggenschap hebben over de bij hen toegepaste interventies, kan dat gevoel van onmacht minder worden. Ervaringsdeskundigen kunnen hen hierbij bijstaan en motiveren. Zij zijn niet afhankelijk van richtlijnen, protocollen, codes, e.d.

Ervaringsdeskundigen durven zelf ook kwetsbaar te zijn en schaamtevolle zaken bespreekbaar te maken. Hierdoor voelen slachtoffers en plegers zich vaak meer gezien en vinden zij (h)erkenning voor hun lijden en problemen. Dit is echt van belang voor het helen en herstel, in een maatschappelijke omgeving waarin sprake is van verdringing en ontkenning.

De positieve resultaten van de samenwerking met ervaringsdeskundigen zijn ook te danken aan de kracht van verbinding en een gelijkwaardige relatie. Omdat ervaringsdeskundigen soortgelijke situaties hebben meegemaakt, staan ze op gelijke voet met slachtoffers en plegers. Ervaringsdeskundigen zetten in op menselijk een oordeelvrij contact. Zij weten dat de scheidslijnen tussen slachtoffer, pleger en getuige vaak niet een zwart-wit, maar een grijs gebied is.

Kim van Laar

“Professionals zoals politie kunnen veel meer betekenen voor kinderen dan ze denken”

“Op mijn 17e ging ik op mezelf wonen. Daarmee was mijn verleden van huiselijk geweld, verwaarlozing en seksueel misbruik niet opeens verwerkt. Gespecialiseerde hulp had ik hard nodig, maar ik stond er niet voor open. Ik had mij al die tijd prima gered, had nergens last van. Totdat ik voor het eerst veilig was. Toen pas lukte het niet meer om te kunnen functioneren. Wist ik veel dat ik hulp nodig had? De enige met wie ik nog contact had, was een maatschappelijk werkster. Zij stond voor een dilemma; mij doorsturen naar gespecialiseerde hulp, wetende dat ik die hulp niet zou aannemen en ze me dan kwijt was, of contact met me houden? Steunen of ingrijpen, of allebei? Dit geeft enig idee hoe ingewikkeld het voor hulpverleners is.

Een trauma blijft altijd bij je, het gaat erom dat je weet hoe ermee om te gaan en wat je valkuilen zijn. Die kennis leerde ik met de jaren. Maar deze kans moet je wel krijgen. Ik ging pedagogiek studeren en werd gevraagd mijn verhaal aan studenten te vertellen. Het was het begin van wat nu mijn werk is en de missie die ik voel. Het gaat niet alleen om mijn verhaal en dat van lotgenoten, het gaat er juist ook om degene te begrijpen die ik adviseer. Als ervaringsdeskundige probeer ik me altijd in die ander te verplaatsen. Erachter te komen wat die ander raakt en wat werkt, zonder dat ik met heftige details kom, want dat werkt averechts. Sinds ik wijkagenten heb laten inzien dat kinderen ze bijvoorbeeld niet als kindervriend zien op het

moment dat ze hun gewelddadige vader uit huis halen, hebben ze een andere aanpak. Door mijn advies beseffen ze dat hun komst beangstigend kan zijn voor kinderen. Terwijl zij dachten dat kinderen ze als redders zouden zien. Nu nemen ze altijd een familie-agent in burger mee die uitlegt aan de kinderen wat er gebeurt. Zo hebben de kinderen toch een positieve ervaring met de politie, waardoor ze zelf sneller hulp zullen vragen als dit nodig is.

De kloof die er tussen theorie en praktijk is, kan ik als pedagoog en ervaringsdeskundige dichten. Gemeentebeleid kan heel theoretisch zijn. Ook zie ik gemeentepannen met de beste bedoelingen, zoals incidentele lessen op scholen gegeven door ervaringsdeskundigen, terwijl er een langetermijnstrategie moet zijn met een serieus budget om ervaringsdeskundigen in te zetten. Ik heb preventiemedewerkers geadviseerd en mee gekeken naar hun beleidsplannen. Door mijn inbreng erkenden ze dat ze nog niet genoeg hadden nagedacht hoe burgers te bereiken voor wie het beleid nou juist bedoeld is.

Om mijn werk goed te blijven doen, heb ik om me heen een netwerk opgebouwd dat me begeleidt en steunt in mijn werk, om te sparren en feedback te krijgen op mijn lessen, om samen te reflecteren en steeds kritische vragen te stellen bij wat ik doe.”

Kim van Laar is pedagoog en heeft de Stichting Stop Kindermishandeling opgericht en Team-Kim opgezet. Zij geeft advies, voorlichting en gastlessen aan onder meer kinderen, jongeren, beleidsmakers en (aankomende) zorgprofessionals.

1.3 De taakstelling en rol van gemeenten

Sinds 2015 zijn gemeenten helemaal verantwoordelijk voor de preventie en aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze wettelijke verplichting voor gemeenten vloeit voort uit de Wmo 2015, de Jeugdwet, de Wet Tijdelijk Huisverbod en de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze wettelijke kaders beschrijven de taken en verantwoordelijkheden van gemeenten als het gaat om preventie, opvang en bescherming, herstel en nazorg.

Ten aanzien van huiselijk geweld en kindermishandeling hebben alle gemeenten op grond van de wet in ieder geval de taak om⁵:

- * Maatregelen te nemen om kindermishandeling te bestrijden (Jeugdwet, artikel 2.6, lid 2).
- * Er zorg voor te dragen dat het Besluit verplichte meldcode⁶ huiselijk geweld en kindermishandeling wordt nageleefd en hier toezicht op te houden.
- * Zorg te dragen voor een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (Wmo, artikel 4.1.1, lid 1).
- * Beleid te ontwikkelen om huiselijk geweld en kindermishandeling te voorkomen en te signaleren.
- * Hulp en nazorg te bieden bij geweld in de privésfeer.

Juist doordat gemeenten verantwoordelijk zijn voor preventie en aanpak, hebben ze een doorslaggevende rol bij het inzetten van ervaringsdeskundigheid bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Denk daarbij aan de volgende rollen:

- * Gemeenten zijn **regisseur** van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarbij kunnen zij het belang van de inzet van ervaringsdeskundigheid bekrachtigen. Bijvoorbeeld door ervaringsdeskundigen te betrekken bij de ontwikkeling van gemeentelijk beleid op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling.
- * Gemeenten zijn **financier en organisator** van projecten in lokale en regionale instellingen. Door bijvoorbeeld bij subsidieaanvragen of projecten de inzet van ervaringsdeskundigen als kwaliteitseis te maken, kunnen zij het benutten van ervaringsdeskundigheid stimuleren en faciliteren.
- * Gemeenten zijn **opdrachtgever** van regionale en lokale instellingen. Door middel van inkoop, bekostiging en subsidie kunnen zij invloed uitoefenen op inhoudelijke beleidsdoelen. Zij kunnen kwaliteitseisen stellen bij het samenwerken met ervaringsdeskundigen, zodat de inzet van ervaringsdeskundigheid duurzaam vorm kan krijgen.

5 vng.nl/artikelen/kindermishandeling-en-huiselijk-geweld

6 Zie ook www.meldcode.nl.

EEN OVERZICHT VAN RELEVANTE WETTELIJKE KADERS VOOR GEMEENTEN

Wmo 2015

In de Wmo is vastgelegd dat de organisatie van Veilig Thuis en de opvang bij huiselijk geweld onder de verantwoordelijkheid van de gemeente valt.

Jeugdwet 2015

De Jeugdwet is sinds 1 januari 2015 in werking. Deze wet geeft regels over de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen. De jeugdwet stelt de gemeente bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor alle jeugdhulp (de jeugdbescherming en jeugdreclassering) en voor de organisatie van Veilig Thuis.

Wet publieke gezondheid

De Wet publieke gezondheid is het wettelijk kader voor de werkzaamheden van de jeugdgezondheidszorg.

Wet tijdelijk huisverbod

De Wet tijdelijk huisverbod maakt het mogelijk om een persoon van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld en kindermishandeling uitgaat, tijdelijk de toegang tot zijn of haar woning te ontzeggen.

Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

De Wet verplichte meldcode verplicht beroepskrachten in verschillende sectoren om bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling de meldcode toe te passen.

Burgerlijk Wetboek

In het Burgerlijk Wetboek is een verbod op gebruik van geweld in de opvoeding vastgelegd. En de taken en bevoegdheden van de Raad voor de Kinderbescherming zijn hierin geregeld.

Wetboek van Strafrecht

Het Wetboek van Strafrecht regelt de bevoegdheden van de gecertificeerde instellingen bij het uitvoeren van de maatregelen van jeugdreclassering.

Meer informatie: www.movisie.nl

Caroline Mobach

“Cliënt en kwaliteit aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling gebaat bij inzet ervaringsdeskundigen”

Caroline Mobach is sinds januari 2019 regionaal projectleider van het regionaal programma *Geweld hoort nergens thuis* in West-Brabant. In haar professionele leven bouwde ze sinds de jaren negentig veel kennis op over de aanpak en samenwerking bij huiselijk geweld en kindermishandeling, op gemeentelijk en regionaal niveau. Ze is een voorstander van de inzet van ervaringsdeskundigen. Zij is warm pleitbezorger van het West-Brabantse project *De cirkel is Rond*, waarin ervaringsdeskundigen samenwerken met professionals. Caroline pleit ervoor ervaringsdeskundigen in alle fases van de ketenaanpak⁷ op te nemen.

Wat zie je als meerwaarde van de inzet van ervaringsdeskundigen?

“Zij snappen de bijzondere dynamiek die speelt bij huiselijk geweld en kindermishandeling. Denk aan zaken als aantasting van basisvertrouwen, geheimhouding, schaamte, schuld, taboe en ongezonde overlevingsmechanismen. Ook de omgeving reageert vaak met ongeloof. Voor professionals is die dynamiek lastiger te doorgronden. De ene dag belt iemand bijvoorbeeld de politie vanwege partnergeweld, de volgende dag loopt de beller met die partner weer gearmd over straat. Politie begrijpt dat vaak niet, een ervaringsdeskundige herkent het, kan het invoelen want die heeft deze specifieke afhankelijkheidsrelatie zelf doorleefd.

⁷ Vogtländer & Van Arum, 2016.

Een ervaringsdeskundige begrijpt de betekenis voor kinderen die in een onveilige thuissituatie opgroeien. Daarnaast kenmerkt een aanpak zoals *De cirkel is rond* zich doordat ook ex-plegers onderdeel uitmaken van het team. Ervaringsdeskundigen zijn het levende bewijs dat verandering mogelijk is. Zij bieden betrokkenen hoop, omdat ze laten zien dat er perspectief op verbetering mogelijk is. Cliënten die deelnemen aan het regionale project *De cirkel is rond* geven aan meer dan gemiddeld tevreden te zijn met ervaringsdeskundigen. Zij geven hun gemiddeld een rapportcijfer van 8,5. Zo voelen cliënten dat er goed geluisterd wordt, dat zij begrepen worden. Zij putten kracht uit de contacten. Uit het project is naar voren gekomen dat professionals de ervaringsdeskundigen meer zijn gaan waarderen. De inzet van ervaringsdeskundigen is laagdrempelig, flexibel, toegankelijk en bereikbaar. Ook kan die inzet verrassend doorbrekend zijn. De verbinding met het slachtoffer gaat beter en er zijn praktijkvoorbeelden dat een doorbraak in een casus eerder wordt bereikt⁸.”

Wat zijn randvoorwaarden?

“Je moet onderscheid blijven maken tussen ervaringsdeskundigen en professionals. Een ervaringsdeskundige vervangt de professional niet, al kan deze de professional wel ontlasten. Ze trekken samen op. Verder moet de inzet breed gedragen worden. Wethouder Greetje Bos van Breda en lid van de stuurgroep voor *Veilig Thuis* en *GHNT* in West-Brabant omarmt ervaringsdeskundigheid en benoemt de waardevolle inzet ook steeds. Die constante aandacht en waardering is belangrijk. Ook is het belangrijk dat de financiering voor het project structureel wordt. De ervaringsdeskundigen zijn net als de professionals in loondienst. Het is de moeite waard om een onderzoek te doen naar de scenario's die mogelijk zijn voor structurele bekostiging. Met een 1-jarige financiering red je het niet.”

Welke knelpunten heb je ondervonden?

“Gemeenten hebben verantwoordelijkheid in verschillende rollen bij de aanpak van huiselijk geweld: als regisseur, beleidsmaker, financier, opdrachtgever en uitvoerder. In de samenwerking tussen professionals en ervaringsdeskundigen is het van belang goede afspraken te maken:

⁸ Zie ook 'Ervaring met ervaring'. De inzet van ervaringsdeskundigen binnen huiselijk-geweldsituaties geëvalueerd. 2018-2019. GGD West-Brabant.

wie doet wat, en hoe kan ieders expertise en eigenheid het beste benut worden? En de grenzen blijven bewaken. Goede afspraken maken kost tijd en kan een pad met hobbels zijn, omdat het een proces is van elkaars verwachtingen leren begrijpen. Elke hobbel moet je samen nemen en niet uit de weg gaan. Benoem elkaars kwaliteiten en neem misverstanden weg. Bespreek de dilemma's en worstelingen. Veeg ze niet onder het tapijt. We hebben soms de neiging daarvandaan te blijven en er dan maar vanaf te zien. Terwijl je het gesprek moet aangaan, elkaar moet leren begrijpen om die stap wél te zetten. Daar wordt ieder rijker van."

Hoe zou de toekomst eruit moeten zien?

"Mijn wens is ten eerste dat het taboe op huiselijk geweld en kindermishandeling eraf gaat en ten tweede dat ervaringsdeskundigheid een stevige plek krijgt in de gefaseerde ketenzorg. Als gemeenten ervaringsdeskundigen inzetten, is dat meestal bij herstel, maar waarom bijvoorbeeld niet ook al meteen in de acute fase? Laat ervaringsdeskundigen meelopen in alle fases. De gevolgen van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn heel groot en laten meestal diepe sporen na die van invloed in iemands leven blijven. Dat betekent tegelijkertijd ook dat de maatschappelijke kosten van de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling hoog zijn. Ik ben ervan overtuigd dat je met de inzet van ervaringsdeskundigheid in een vroeger stadium een betere aansluiting bij een cliënt kunt bewerkstelligen. Dat betekent dat de kwaliteit van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling met hun inzet verbetert, waardoor je de investering van hun inzet terugverdient. En dan in die volgorde. Kwaliteit heeft immers haar prijs."

Vormgeven van samenwerking met ervaringsdeskundigen

2.1 Wat is ervaringsdeskundigheid?

Om te begrijpen wat ervaringsdeskundigheid is, gaan we eerst in op de rijke geschiedenis. Geworteld in de vrouwenbeweging van de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw, vestigden ervaringsdeskundigen publieke aandacht op het bestaan van huiselijk geweld en kindermishandeling. Vanuit zelfhulporganisaties stredden zij ervoor dat deze geweldsvormen als een maatschappelijk probleem werden erkend en dat stigmatisering werd tegengegaan. Vanaf 1990 werden veel van deze organisaties geprofessionaliseerd en verdween de profilering met ervaringsdeskundigheid naar de achtergrond. Tegelijkertijd werden in de GGZ vanaf de late jaren 90 persoonlijke ervaringen met psychiatrie in toenemende mate als ervaringsdeskundigheid gewaardeerd. Vanaf 2010 ontwikkelt ervaringsdeskundigheid zich, naast andere beroepsgroepen, steeds meer tot een zelfstandige discipline in de GGZ. De laatste jaren krijgt de inzet van ervaringsdeskundigheid ook daarbuiten (opnieuw) meer voet aan de grond en wordt het met toenemende mate ingezet in het brede sociale domein. Nu is het tijd voor een nieuwe impuls!

Bij de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid is het hebben van ervaring met huiselijk geweld en/of kindermishandeling noodzakelijk. Dit wil echter niet zeggen dat deze persoonlijke ervaring *an sich* voldoende is om als ervaringsdeskundige op dit gebied aan het werk te gaan. Daarvoor is allereerst een proces van herstel, zelfreflectie en zelfinzicht nodig om het persoonlijke verhaal helder te krijgen. Ten tweede is het van belang dat de persoonlijke ervaring met anderen gedeeld wordt en dat andere bronnen geconsulteerd worden. Vanuit verbinding ontstaat er meer afstand tot de eigen ervaring evenals een algemenere vorm van collectieve kennis die de persoonlijke ervaring overstijgt. Dit wordt ook wel een 'wij-verhaal' genoemd.⁹ Ten derde wordt geleerd om de collectieve kennis professioneel over te dragen aan anderen, opdat deze betekenisvol voor anderen wordt.

9 Van Haaster, 2005.

Schematisch ziet het proces er als volgt uit:

VAN ERVARING →	ERVARINGSKENNIS →	ERVARINGSDESKUNDIGHEID
1. Ervaring	2. Ervaringskennis	3. Ervaringsdeskundigheid
Het begint met herstel van, zelfreflectie op en analyse van de eigen ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling als slachtoffer, betrokkene en/of pleger.	Met meer afstand leren kijken naar de eigen ervaringen door deze met anderen te bespreken, hierop samen te reflecteren en met de ervaringen van anderen en andere (kennis)bronnen te verbinden: er ontstaat collectieve kennis.	Het (aanleren) van vaardigheden om deze collectieve kennis deskundig en professioneel over te dragen en in diverse rollen en op diverse gebieden in te zetten.

Het verloop is niet altijd lineair. Het reflecteren op eigen ervaring, het bundelen van kennis en het overdragen ervan is een voortdurend ontwikkelingsproces. Deze ontwikkeling is ook niet hiërarchisch, in de zin dat ervaringsdeskundigheid meer waard zou zijn dan ervaringskennis of ervaring. Elke stap is van betekenis en heeft intrinsieke waarde. Daarnaast bepaalt de mate van ervaringsdeskundigheid slechts voor een deel of iemand geschikt is of niet voor een rol of functie.

Ervaringsdeskundigheid is net als andere deskundigheden een zelfstandige deskundigheid met eigen verantwoordelijkheid. Ervaringsdeskundigheid is als bron van kennis gelijkwaardig aan wetenschappelijke en professionele kennis.

2.2 Op welke gebieden samenwerken met ervaringsdeskundigen?

Voor veel gemeenten is samenwerken met ervaringsdeskundigen helemaal nieuw. Sommige zijn er al iets langer mee bezig, maar nog volop in ontwikkeling. Weer andere hebben er inmiddels best wat ervaring mee. Ervaringsdeskundigen nemen deel aan klankbordgroepen, toetsen en/of ontwikkelen beleid, stellen de regiovisie mede op, begeleiden lotgenotengroepen, dragen bij aan deskundigheidsbevordering, zitten standaard aan tafel bij het team Multidisciplinaire aanpak, intersectoraal en specialistisch (MDA++).

Er zijn grofweg negen gebieden te onderscheiden waarin gemeenten met ervaringsdeskundigen kunnen samenwerken:

1. Bewustwording, maatschappelijke urgentie en inspiratie.
2. Beleid (ontwikkeling en verbetering van bestaand beleid).
3. Lotgenotencontact.
4. Belangenbehartiging en/of agendering.
5. Voorlichting, advies en kennisoverdracht.
6. Hulp-, dienst- en steunverlening.
7. Onderzoek.
8. Ontwikkelde initiatieven door ervaringsdeskundigen.
9. Ervaringsdeskundigheid professionals binnen een organisatie ontwikkelen en benutten.

Hierna geven we een schematisch overzicht van de negen gebieden met beknopte doelstelling, voorbeelden en meerwaarde van ervaringsdeskundigen.

Janine Klungel

“Voor mij staan gelijkwaardigheid en verbinding voorop”

“Voordat ik naar buiten trad als ervaringsdeskundige, hield ik me als cultureel antropoloog al jaren wetenschappelijk bezig met de onderwerpen geweld en trauma. Vandaaruit groeide de wens om beeldend traumatherapeut te worden. Toen ik daarbij ook doelbewust mijn ervaringsdeskundigheid van seksuele kindermishandeling begon in te zetten, ervoer ik de maatschappelijke hiërarchie tussen wetenschappelijke, professionele en ervaringsdeskundige kennisbronnen. De wetenschappelijke kennis wordt als hoogste gezien. Afhankelijk van mijn rol benaderen mensen mij anders. Voor mij zijn de drie kennisbronnen volkomen gelijkwaardig aan elkaar. Ik verbind ze. Dat is mijn kracht.

Een hiërarchie tussen kennisbronnen impliceert ongelijkheid. Ongelijkheid alsook een overweldigend gevoel van machteloosheid en pijnlijk isolement is nou juist dat wat het leven tekent van mensen die geweld thuis meemaken. Dit is ook de reden waarom ik pas relatief laat mijn ervaringsdeskundigheid ben gaan inzetten. Op basis van mijn geweldservaringen sprak een innerlijke stem mij steeds toe dat ik niets kan, niets waard ben en niemand in mij gelooft. Er is mij een ‘spreekverbod’ opgelegd.

Tijdens een intensief herstelproces heb ik hard gewerkt om de macht van deze innerlijke stem te ontcrachten. Dit proces was ook nodig om zélf de waarde van mijn belichaamde kennis van geweld te onderkennen, te herkennen en te erkennen. Een getraumatiseerd lichaam is daadwerkelijk inhoudsdeskundig. Deze kennis kunnen mensen die dit type geweld niet doorleefd en overleefd hebben, nooit evenaren.

Er was moed en doorzettingsvermogen voor nodig om met mijn ervaringsdeskundigheid naar buiten te komen. Er rust nog steeds een taboe op huiselijk geweld en kindermishandeling. Lotgenoten vinden zowel in hun persoonlijke als maatschappelijke omgeving zelden een luisterend oor en (h)erkenning voor hun ervaringen. Ik ben dankbaar voor de pioniers die in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw de durf hadden om het alledaagse geweld publiekelijk aan te kaarten en bespreekbaar te maken. Zij zijn mijn rolmodellen. Ik voel mij schatplichtig aan hen. Daarom zet ik mijn ervaringsdeskundigheid allereerst in ten dienste van lotgenoten die ik graag begeleid op hun eigen weg naar herstel.

Ik maak mij sterk voor inspirerende samenwerkingsverbanden waar ervaringsdeskundigen gelijkwaardig deel van zijn. Vanuit ervaringsdeskundigheid ga ik na of bijvoorbeeld onderzoek en beleid voldoende aansluiten bij de behoeften van lotgenoten en bij de geleefde werkelijkheid van geweld. Vandaaruit ga ik in gesprek met samenwerkingspartners om thema's en gevoeligheden in kaart te brengen. Dit om samen te kunnen beoordelen: doen we de juiste dingen en doen we de juiste dingen goed? Kortom, verbinding staat voorop. Geen wij-zij, maar samenwerken vanuit een wij-gevoel. We zetten ons in voor een gezamenlijk doel. De aanpak van geweld kan niet zonder de kennisbron van ervaringsdeskundigheid."

Janine Klungel investeert in kennisoverdracht vanuit de belichaamde ervaring van seksuele kindermishandeling om tot (h)erkenning en een rechtvaardiger samenleving te komen. Ze doet dit in diverse hoedanigheden, zoals in die van onderzoeker, docent, hulpverlener, beleidsmedewerker, beeldend werker, schrijver en bestuurder van Stichting RISE, een landelijke beweging voor en door mensen die als kind seksueel mishandeld zijn.

1. Bewustwording, maatschappelijke urgentie en inspiratie

Doel

Aandacht vestigen op en inzicht geven in het thema huiselijk geweld en kindermishandeling. Zo krijgen slachtoffers hoop en bestuurders en professionals voelen de urgentie om met het thema aan de slag te gaan.

Voorbeelden

- Bewustwordingscomité ervaringsdeskundigen.
- Professionals in lokale veld bewust maken.
- Verhaal ervaringsdeskundige voor creëren urgentiebesef.

Praktisch voorbeeld

'Flinke Jongen', Danny Dijkhuizen is ervaringsdeskundige spreker en artiest. Hij deelt op storytelling-achtige wijze zijn verhaal tijdens lezingen op studiedagen en bijeenkomsten van schoolteams, scholenkoepels, congressen en trainingen. Door het vertellen van zijn levensverhaal en het maken van muziek maakt hij het publiek bewust van hoe zij het verschil kunnen maken voor kinderen met een zware rugzak. Zo laat hij als voorbeeld zien dat negatieve dingen uit het verleden en de daaruit voortkomende gevolgen als verlatingsangst, wantrouwen en gemis niet per se een rem op de toekomst hoeven te zijn.

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Door het delen van een inspirerend (collectief) ervaringsverhaal zijn ervaringsdeskundigen het levende bewijs dat een uitweg mogelijk is uit een situatie die uitzichtloos lijkt. Dit gegeven is niet alleen inspirerend voor slachtoffers en plegers, maar ook voor bestuurders, beleidsmakers en professionals. Het is motiverend om te zien dat mensen uit de geweldspiraal kunnen stappen en verandering mogelijk is. Een ervaringsdeskundige is boegbeeld en baken van hoop.

Voorbeeld rol gemeente

Gemeenten die meedoen aan de meldcodetour kunnen ervaringsdeskundigen inzetten. Deze tour richt zich op kinderopvang, scholen, jeugdgezondheidszorg, lokale jeugdprofessionals en leerplichtambtenaren om de verbeterde meldcode onder de aandacht te brengen. Het verhaal van een inspirerende ervaringsdeskundige raakt deelnemers rechtstreeks in het hart. Dit kan net de motivatie geven om dat ene stapje te zetten dat nodig is om het verschil te maken. De gemeente maakt contractuele afspraken met de ervaringsdeskundige over de inzet en hanteert daarvoor een marktconform tarief.

2. Beleid (ontwikkeling en verbetering van bestaand beleid)

Doel

In samenspraak met slachtoffers en plegers beleid goed afstemmen op en direct laten aansluiten bij hun problemen en behoeften. Hierdoor ontwikkelen gemeenten passender beleid en verbetert de kwaliteit van leven en verbetert beleid en hulpverlening.

Voorbeelden

- Klankbordgroepen bij ontwikkelen en toetsen van regionaal en lokaal beleid.
- Deelname ervaringsdeskundigen aan regioraden en bij opstellen regiovisie.
- Opzetten ervaringsdeskundigenpools, zowel slachtoffers als plegers.

Praktisch voorbeeld

Voor het opstellen van het nieuwe kader voor de regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2019-2022, regio Haaglanden, organiseerden Gemeente Den Haag en GGD Haaglanden drie bijeenkomsten. Acht ervaringsdeskundigen vanuit de Academie voor Herstel en Ervaringsdeskundigheid werden uitgenodigd. Zij scherpten samen met medewerkers van regiogemeenten en partners actief op het terrein van huiselijk geweld en kindermishandeling het huidige kader aan. Ook pasten ze het aan nieuwe ontwikkelingen aan, om te komen tot een visie en nieuw beleid voor de komende jaren.

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Ervaringsdeskundigen kunnen antwoord geven op de vraag hoe beleid in het dagelijks leven van mensen uitpakt. Zij staan aan de wieg van werkbaar beleid dat beter aansluit bij de noden van slachtoffers en plegers. Ze helpen bij de ontwikkeling van een visie vanuit ervaringsdeskundigheid en bij de verbetering van de kwaliteit van hulpverlening.

Voorbeeld rol gemeente

De gemeente kan ervaringsdeskundigen actief betrekken bij het proces van beleidsvorming, en zo aandacht besteden aan het verbeteren van de positie van slachtoffers en/of plegers. Op deze manier benut de gemeente ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid. Ook bij het verstevigen van inclusie in lokaal beleid, de eigen gemeentelijke organisatie en enkele specifieke thema's. De gemeente geeft aan ervaringsdeskundigen een duidelijke positie aan de 'inclusietafel'.

Flinke Jongen Danny Dijkhuizen

“Het gaat erom dat de ander zich gehoord en gezien voelt”

“De buitenwereld zag armoede, maar als kind beleefde ik dat totaal niet zo. Ik was thuis zielsgelukkig met mijn moeder en twee broertjes. We hadden het financieel niet breed, maar er was genoeg te eten en heel veel liefde. In mijn rol als ervaringsdeskundige benadruk ik bij zorgprofessionals dan ook altijd dat ze rekening moeten houden met de beleving van het kind, en niet alleen de stempel moeten zien die een gezin opgedrukt krijgt.

Ondanks teleurstellingen bleef mijn moeder geloven in de ware liefde. Ook bij haar laatste partner die eerst zo aardig leek. De man die een mannelijk rolmodel voor me was geworden, bracht haar en mijn broertjes om. Ik was pas 11 en voelde me alleen op de wereld, ook al ontfermde mijn tante zich over me. Later zorgde mijn voogd ervoor dat ik in een liefdevol pleeggezin werd opgenomen waar ik mijn eigen verhaal kon ontdekken en verwerken.

Het gaat er niet om wat ik heb meegemaakt en het gaat niet om mijn pijn, maar hoe ik ermee ben omgegaan en wat ik er uitgehaald heb. Als ervaringsdeskundige stel ik mezelf en mijn verhaal ten dienste van de ander die nog niet zo ver in zijn herstel is. Zodat die ander door mijn verhaal gemotiveerd raakt en zijn of haar eigen veerkracht kan versterken.

Ik werk met kinderen, jongeren en volwassenen en benader ze verschillend, maar bij ieder gaat het erom dat die zich gehoord en gezien voelt. Dat inzicht probeer ik over te dragen aan zorgprofessionals en is voor gemeenten ook belangrijk. Even los van meldcodes en officiële procedures zit ik tegenover een cliënt als mens, en luister. En zie ik de cliënt als mens en zeg dat het oké is om je alleen en verdrietig te voelen, je mag je rot voelen. Dat hij of zij niet de enige is die heftige dingen heeft meegemaakt. Het is heel goed dat er stappenplannen, beleid en protocollen zijn, maar de cliënt is geen casus of object. Een aai over de bol of high five zijn kleine gebaren die veel kunnen betekenen. Deel iets persoonlijks van jezelf en de ander stelt zich makkelijker open. Er ontstaat een gevoel van vertrouwen en juist ervaringsdeskundigen blinken erin uit om vertrouwen te scheppen.

Een valkuil is dat je te empathisch bent en meegaat in de emoties van een gesprek. Ik heb geleerd daarmee om te gaan. Ik ben er oprecht voor een cliënt en zijn of haar verhaal kan me raken, maar daarna laat ik het los. Er is tijd voor nodig om dat te kunnen. Dat is ook het verschil tussen een ervaringsdeskundige en iemand met ervaring van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Een ervaringsdeskundige is een paar levels verder, heeft het trauma erkend en geaccepteerd en kan er met een helicopterview over praten.”

Danny Dijkhuizen studeerde af als sport- & bewegingsleider, was jongerencoach, is rapper Flinke Jongen, is motivational speaker en draagt uit dat een negatief verleden niet per se een rem hoeft te zijn op het waarmaken van je dromen.

3. Lotgenotencontact

Doel

Lotgenoten (h)erkenning, herstel en veerkracht bij elkaar aanmoedigen. In contact wisselen slachtoffers of plegers onderling ervaringen en ervaringskennis uit, veelal zonder tussenkomst van reguliere hulpverleners.

Voorbeelden

- Supportgroep-meetings en ondersteuningsgroepen.
- Zelfhulp/lotgenotencontact voor plegers.
- Themadagen voor lotgenoten.

Praktisch voorbeeld

In de gemeente Den Haag helpen ervaringsdeskundigen slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling. Slachtoffers kunnen de cursus *Doorbreek het Zwijgen* volgen met als doel dat ze de gevolgen van huiselijk geweld en kindermishandeling (h) erkennen, ze nieuwe inzichten krijgen, werken aan empowerment en vergroten van hun levenskwaliteit. Kennisoverdracht, vragen, discussies en het delen van eigen ervaringen komen aan bod. Ervaringsdeskundigen leiden de cursus. Vanuit de praktijk staan de eigen ervaringen centraal. Dit nodigt uit tot gelijkwaardig gesprekspartnerschap en werkt drempelverlagend.

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Door lotgenotencontact aan te bieden, faciliteren en/of te begeleiden kunnen ervaringsdeskundigen slachtoffers en/of plegers enorm van dienst zijn. Zij vinden in hun persoonlijke en maatschappelijke omgeving vaak weinig (h)erkenning en steun die ze van lotgenoten en ervaringsdeskundigen wel krijgen. Lotgenoten helpen elkaar door het delen en leren van elkaars ervaringen. Het werken met eigen ervaringen geeft inzichten in het eigen herstelproces en het herkennen van situaties uit de praktijk. Dat levert handvatten voor herstel, zelfredzaamheid en zelfwaardering.

Voorbeeld rol gemeente

Vanuit de visie 'gefaseerde ketenzorg' is het noodzakelijk dat de gemeente verschillende vormen van herstelgerichte ondersteuning aanbiedt voor slachtoffers en plegers. De gemeente kan dat faciliteren door bijvoorbeeld deze herstelgerichte ondersteuning te financieren, een (anonieme) ruimte beschikbaar te stellen, dit aanbod op te nemen in de sociale kaart en bekend te maken onder relevante organisaties die kunnen doorverwijzen (denk aan huisartsen, maatschappelijk werk, lokale toegang).

4. Belangenbehartiging en/of agendering

Doel

Het verbeteren van de positie/situatie van slachtoffers en/of plegers door onder andere uitsluiting en stigmatisering tegen te gaan. En het aan de orde stellen van thema's vanuit ervaringsdeskundigen zelf.

Voorbeelden

- Alliantie.
- Cliëntenraden.

Praktisch voorbeeld

Een wethouder in de regio Gooi en Vechtstreek beseft na een gesprek met een ervaringsdeskundige dat in de taskforce huiselijk geweld en kindermishandeling vooral over slachtoffers werd gesproken, maar niet met hen. Sindsdien is een ervaringsdeskundige aan de taskforce toegevoegd. Deze spreekt o.a. namens een klankbordgroep waarin meerdere ervaringsdeskundigen zitten. Zo denken ze langdurig mee over de regionale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en halen thema's op uit de achterban, bijvoorbeeld de onderschatting van psychisch geweld. Werkgroepen voeren de acties uit. Hierin zitten naast beleidsmedewerkers van de gemeenten en uitvoerenden uit de organisaties ook ervaringsdeskundigen.

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Ervaringsdeskundigen zijn regelmatig bewuste getuigen en voorvechters van de positie van slachtoffers en plegers. Ze stellen onrecht aan de kaak, omdat ze de urgentie van de problematiek van huiselijk geweld en kindermishandeling door en door kennen.

Voorbeeld rol gemeente

Belangenbehartiging door ervaringsdeskundigen kan ook benut worden bij het formuleren van inclusief en passend beleid, en bij het formuleren van de sociale agenda, opdat instanties er wat aan kunnen doen en er budget voor wordt vrijgemaakt.

5. Voorlichting, advies en kennisoverdracht

Doel

Professionals, beleidsmakers en/of burgers meenemen in het perspectief van iemand die huiselijk geweld en/of kindermishandeling zelf heeft doorleefd, en ze activeren en informeren. Om zo de reflectie op eigen handelen en deskundigheid te vergroten.

Voorbeelden

- Deskundigheidsbevordering van bestuurders, beleidsmakers en zorgprofessionals.
- Lezingen, gastlessen, trainingen.
- Toolkit en Film 'Leren van slachtoffers van seksueel misbruik'.

Praktisch voorbeeld

Ervaringsdeskundige jongvolwassenen van *Team Kim* hebben gastlessen ontwikkeld en gaan met professionals in gesprek over eigen ervaringen. Een ervaringsdeskundige vertelt bijvoorbeeld hoeveel het haar zou hebben geholpen als professionals haar als kind zouden hebben gezien, in plaats van als cliënt of nummer. De professionals worden geraakt door de eerlijke en oprechte verhalen, waarvan zij veel leren. Het houdt hen onder meer scherp om de mens achter het dossier in het oog te blijven houden.

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Huiselijk geweld en kindermishandeling moet je hebben meegemaakt om te begrijpen wat voor impact dat heeft op iemands persoonlijkheid en hoe de langetermijngevolgen doorwerken in het eigen leven, in dat van naasten en in de omgeving. Daardoor kunnen ervaringsdeskundigen sneller en beter de signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling (h)erkennen. Zij kunnen bestuurders, beleidsmakers en professionals meenemen in de achtergronden en perspectieven van slachtoffers en plegers. Zij maken de kennis invoelbaar.

Voorbeeld rol gemeente

De gemeente kan voor de bijscholing van o.a. de eigen medewerkers gebruikmaken van de kennis van ervaringsdeskundigen. Die kennis kunnen gemeenten ook inzetten om bijvoorbeeld klantprocessen te optimaliseren.

6. Hulp-, dienst- en steunverlening

Doel

De drempel verlagen tot maatschappelijke hulp- en dienstverlening door naast slachtoffers en plegers te gaan staan, hen steun te bieden en rolmodel te zijn. Als begeleider, maatje, coach en rolmodel kunnen ervaringsdeskundigen het werk van reguliere hulpverleners aanvullen en versterken.

Voorbeelden

- Deel uitmaken van team MDA++.
- Herstelondersteuners.
- Ondersteuning/begeleiding reclasseringscliënten.
- Inzet van maatjes met ervaringsdeskundigheid, zoals bij Maatje achter de voordeur.

Praktisch voorbeeld

In West-Brabant vullen ervaringsdeskundigen in het project *De cirkel is rond* het werk van reguliere professionals aan door cliënten in kwetsbare situaties te ondersteunen en te versterken. Gemeente Breda omarmde dit project en financiert het de eerste twee jaar. In het eerste jaar zijn zes ervaringsdeskundigen (slachtoffers en plegers) ingezet voor ongeveer veertig casussen. Het ging om casussen waarin sprake was van structureel geweld en het patroon nog niet doorbroken was, bijvoorbeeld omdat de betrokkenen geen hulp wilden ontvangen. Het Interventieteam en de teams Casusregie (van *Veilig Thuis*), Ambulant Wonen en Ambulant (Vrouwenopvang) bepaalden welke casussen vroegen om de aanvullende inzet. Samen met de mentoren van ervaringsdeskundigen maakten zij matches.

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Doordat slachtoffers en plegers ervaringsdeskundigen niet als (directe) vertegenwoordigers van een organisatie zien, ervaren ze ervaringsdeskundigen als toegankelijker en minder bedreigend dan reguliere hulpverleners. Hierdoor kunnen ervaringsdeskundigen de doelgroep beter bereiken, het contact laagdrempelig tot stand brengen en de hulp versnellen. Zij kunnen ook ondersteunen bij het vragen om hulp.

Voorbeeld rol gemeente

De gemeente of de regio kan in hun subsidie- of contractvoorwaarden opnemen dat organisaties naast professionele inzet ook gebruikmaken van inzet van ervaringsdeskundigen. De gemeente kan dit als een kwaliteitsvereiste in haar inkoop- en subsidievoorwaarden beschouwen.

René Haring

“Als pleger heb je macht”

“Op mijn vijfde konden mijn ouders me niet aan. Ik belandde een jaar in een kindertehuis en moest vechten voor mijn eigen plek en speelgoed. Op de lomschool leerde ik mijn plek verder opeisen, als het moest met agressie. Vanaf toen perfectioneerde ik mijn agressie om het steeds als wapen in te zetten.

Ik heb een verleden van huiselijk geweld, tegen partners en kinderen. Na een aangifte in 2008 kwam ik onder reclasseringstoezicht. Ik voelde me erin geluisd, was boos. Als pleger heb je macht die je niet wil afstaan. Waarom zou je ook, denk je, want jij bepaalt nu alles, niet je gezinsleden. Toch hield ik me rustig tijdens die proeftijd, ook al verdwenen de spanningen thuis niet. Toen ik voelde dat ik een gevaar voor mezelf en gezin was, stapte ik naar politie en organisaties voor hulp, maar kreeg die steeds niet. In 2013 explodeerde ik extreem. Ik werd opgepakt, vastgezet, berecht, veroordeeld en moest meewerken aan een verplichte forensische behandeling.

Toen de behandeling afgerond was, was het voor mij nog niet klaar, maar stond ik wel op straat. Ik kon nergens stoom afblazen, terwijl je dat op dat moment nog hard nodig hebt. Er was geen enkele nazorg. Nazorg die bij drank- en drugsverslaving zo vanzelfsprekend is.

Ik ben trainingen gaan volgen om in 2016 te starten met een lotgenotengroep. Er samen over praten is essentieel om je volle emmertje steeds te legen. Ik kan met mijn ervaringen duidelijk maken dat ook plegers kunnen veranderen. Van het een kwam het ander. Zo ging ik professionals het perspectief van plegers van huiselijk geweld uitleggen, ook aan gemeenten.

Sinds 2020 werk ik op persoonlijke titel als ervaringsdeskundige mee binnen het project De cirkel is rond van Veilig Thuis West-Brabant en Safegroup, om bij MDA++ casuïstiek zo snel mogelijk de cirkel van geweld bij plegers van huiselijk geweld te doorbreken. In dit project praat ik op beleid mee om de pleger-aanpak te verbeteren, en in de praktijk praat ik 1 op 1 met cliënten die vaak nog niet openstaan voor hulp, omdat ze het idee hebben dat ze altijd iets moeten van hulpverleners. Van mij hoeven en moeten ze niets. Ik neem de tijd om samen oplossingen te zoeken voor zaken waar ze tegenaan lopen. Tegelijkertijd laat ik ze inzien wat het gevolg is van bepaald handelen en het maken van keuzes. Ik weet hier feilloos mee om te gaan, omdat ik zelf in die situatie heb gezeten. Dat voelen cliënten aan en maakt de kans op het doorbreken van de geweldscirkel groter.”

René Haring is vanaf 2016 oprichter/eigenaar van het bedrijf Agressie, en daarna?, begeleidt lotgenoten en groepen, steekt zijn nek uit als ex-pleger om het taboe te doorbreken en bespreekbaar te maken. Zet zich in om de pleger-aanpak (signaleren en nazorg) te verbeteren. Praat mee/adviseert o.a. met/aan gemeenten. Belicht het verhaal van plegers als spreker op congressen, tijdens workshops en gastlessen.

Veel van zijn projecten zijn te vinden op www.agressieendaarna.nl/projecten

7. Onderzoek

Doel

Actief samenwerken met slachtoffers en plegers bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van onderzoek, en het onderzoek laten aansluiten bij hun behoeften en problemen.

Voorbeelden

- Deelname onderzoek naar ervaringen in de jeugdbeschermingsketen.
- Spiegelgesprek met vrouwen van de vrouwenopvang over de nazorg/exit.
- Onderzoek naar LFB (de belangenvereniging dóór en vóór mensen met een verstandelijke beperking) over leren van mensen met een verstandelijke beperking die slachtoffer zijn van seksueel misbruik.

Praktisch voorbeeld

Het actieprogramma *Geweld hoort nergens thuis* betreft leden van de Spiegelgroep actief bij de beoordeling van subsidieaanvragen en evaluatie van onderzoek. Zij toetsen specifiek of de onderzoeksvragen en de beoogde resultaten aansluiten bij de behoeften van slachtoffers en plegers. Ook toetsen zij of de inhoud van het onderzoek bijdraagt aan de oplossing van het geschetste probleem en of er binnen het onderzoek voldoende slachtoffers, plegers en ervaringsdeskundigen betrokken worden en met hen wordt samengewerkt.

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Ervaringsdeskundigen kunnen vanuit het perspectief van slachtoffers en plegers probleemstelling en onderzoeksvragen opstellen en beoordelen. Als (mede)onderzoekers kunnen ervaringsdeskundigen onderzoeksvragen (helpen) opstellen die daadwerkelijk relevant zijn voor slachtoffers, omstanders of plegers.

Voorbeeld rol gemeente

Bij het laten uitvoeren van onderzoek vraagt de gemeente op welke wijze de onderzoekers kennis en ervaring betrekken van ervaringsdeskundigen. Dit zou een van de criteria voor gunning kunnen zijn.

8. Ontwikkelde initiatieven door ervaringsdeskundigen

Doel

Maatschappelijke organisaties en mensen unieke initiatieven of producten bieden die ervaringsdeskundigen zelf hebben ontwikkeld, omdat ze nog niet bestonden en vooral omdat ze nodig zijn.

Voorbeelden

- [4 Happinezz](#).
- [Stichting Be Positive](#).
- [Kids4Dreams](#).

Praktisch voorbeeld

Een ex-pleger van huiselijk geweld en kindermishandeling wilde een vervolgtraject ingaan waarin hij met lotgenoten in gesprek kon blijven. Deze vorm van (na)zorg bleek echter niet te bestaan. Daarom creëerde hij zelf een ontmoetingsplek/infopunt voor zowel plegers als slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld, waar lotgenoten met elkaar in gesprek kunnen gaan en ervaringen met elkaar kunnen uitwisselen: [Agressie en daarna?](#).

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Ervaringsdeskundigen zijn regelmatig initiators van vernieuwing. In de samenleving observeren zij tekorten in het bestaande aanbod, waarop zij zelf alternatieven ontwikkelen. Deze producten sluiten nauw aan op de leefwereld van slachtoffers en plegers.

Voorbeeld rol gemeente

Gemeenten kunnen deze initiatieven/producten inkopen en inzetten.

9. Ervaringsdeskundigheid professionals binnen een organisatie ontwikkelen en benutten

Doel

Binnen de eigen organisatie/gemeente de aanwezige ervaringsdeskundigheid van medewerkers in kaart brengen en ruimte creëren voor de inzet van hun ervaringskennis.

Voorbeelden

- ErvaringsWIJs Moviera.
- Stichting RISE.

Praktisch voorbeeld

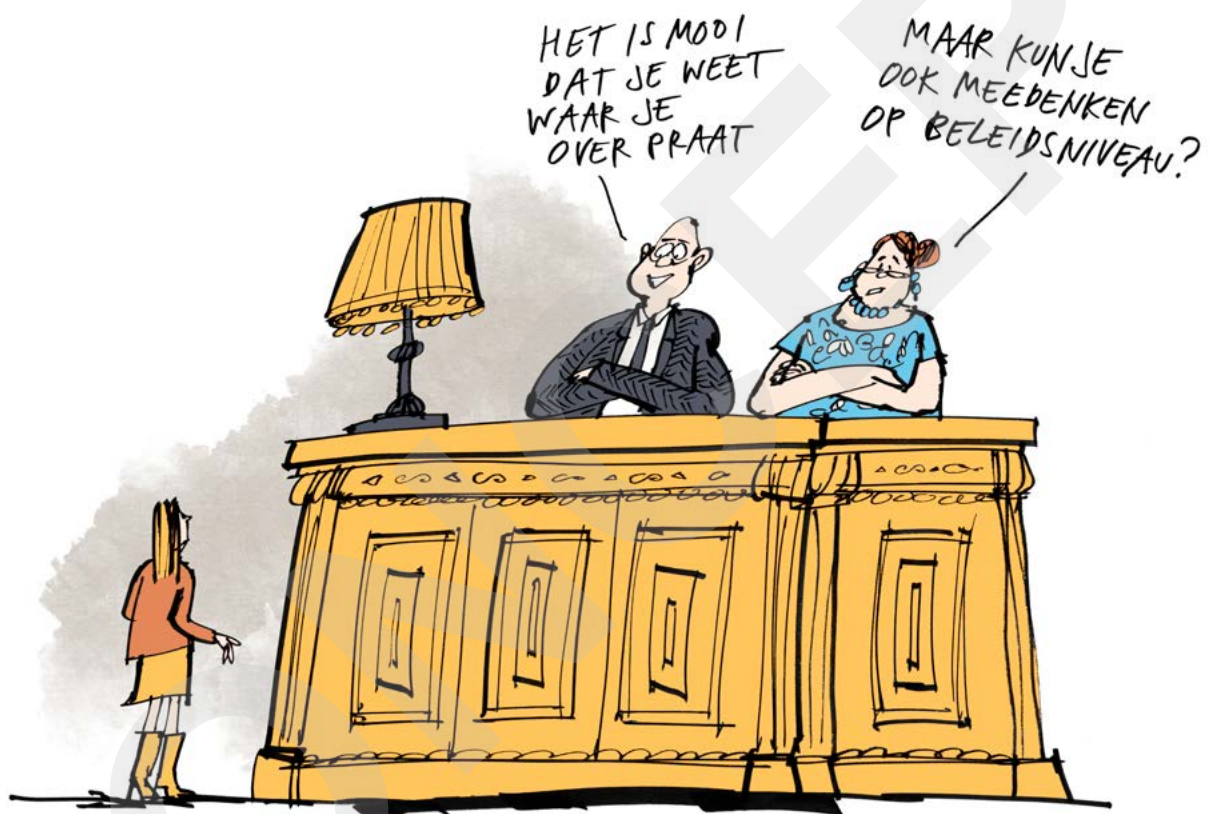
Het project *ErvaringsWIJs* zet in op het potentieel aan ervaringskennis in de organisaties van *De Combine (Arosa, BlijfGroep, Perspektief en Moviera)*. Veel van de professionals binnen deze organisaties hebben zelf in hun leven ervaring gehad met huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij weten hoe het is en kunnen, mits goed begeleid en ingebed in de organisatie, gebruiken wat zij geleerd hebben om anderen in een soortgelijk proces te begeleiden. Zij hebben ervaring of ervaringskennis en kunnen zich ontwikkelen tot ervaringsdeskundige. Bij *ErvaringsWIJs* gebeurt dit met proeftuinen waarin hulpverleners (met geweldservaring), vrijwilligers en ervaringsdeskundigen samenwerken.

Meerwaarde ervaringsdeskundige

De eigen ervaringsdeskundigheid wordt gecombineerd met professionele uitvoering. Dit maakt dat de inhoud van hulpverlening of projecten gelijktijdig vanuit meerdere perspectieven beschouwd kan worden. Het is echter alleen een meerwaarde als de persoon in kwestie de eigen ervaringen daadwerkelijk verwerkt heeft.

Voorbeeld rol gemeente

Gemeenten kunnen binnen hun eigen organisatie de aanwezige ervaringsdeskundigheid ondersteunen en benutten of organisaties actief in de uitvoering stimuleren om dit te doen.

Annemoon van Noorden:

“Het taboe op huiselijk geweld is enorm”

“Huiselijk geweld was een rode draad in mijn leven. In mijn jeugd, mijn relaties en op mijn werk. Dat het in mijn jeugd speelde, besepte ik toen niet. Ik dacht dat de spanningen tussen mijn ouders zo hoorden. Vele jaren later besepte ik pas dat het psychisch geweld was en welke sporen het had nagelaten. Dit patroon herhaalde ik in mijn relaties. Ik zocht steeds mannen op met wie ik de spanning en onveiligheid herhaalde. Toen ik bij Moviera aanpak huiselijk geweld werkte als hulpverlener en coördinator, had ik een stabiele en kalme relatie. Ik dacht dat ik het geweld achter me had gelaten. Na de bevalling van ons kind werd mijn partner echter ziek. Het geweld sloop toen onze relatie binnen. In het begin herkende niemand op mijn werk de signalen of wilde het zien, terwijl me dat enorm geholpen zou hebben.

Ik schaamde me ontzettend dat me dit was overkomen. Ik zou toch beter moeten weten? Ik wilde niet toegeven dat het om geweld ging. Er zit al een enorm stigma op huiselijk geweld, en als hulpverlener binnen de aanpak huiselijk geweld kom je in een dubbel stigma. Terwijl we ons moeten realiseren dat geweld onderdeel is van het menszijn. Geweld zit zo in onze samenleving; het kan ons allemaal overkomen. Juist in deze sector zou iedereen daar bewust van moeten zijn. Dankzij mijn inzet is er meer aandacht voor de eigen ervaring van medewerkers en de kracht van ervaringsdeskundigheid binnen de hulpverlening.

Mijn ervaring zet ik projectmatig in, vooral bij opvangorganisaties. Ik geef trainingen, kijk naar processen in organisaties, ben als een detector die alert is op machtsongelijkheid en ga op zoek naar blinde vlekken. Een

gemeente als Utrecht ziet al het belang in van ervaringsdeskundigheid en maakt er budget voor vrij. Want het begint bij geld. Als er geen financiële ruimte is, slaat een project dood. Vrijwilligers inzetten is een mooi onderdeel, maar ervaringsdeskundigheid draait juist ook om professionaliteit.

Hulpverleners zijn ontzettend goed in materiële zaken en ondersteuning bij het stoppen van het geweld. Veiligheid staat bovenaan, maar slokt alle tijd op. Herstel komt daardoor in het gedrang. Ervaringsdeskundigen zijn in staat om cliënten uit te dagen en te motiveren om hun eigen kracht weer te omarmen. Zij weten als geen ander hoe moeilijk het is de spiraal te doorbreken, om je leven op te bouwen na geweld en de lange weg die dit is.

In de afgelopen jaren zie ik keer op keer hoe huiselijk geweld meer schaamte veroorzaakt dan bijvoorbeeld verslaving of een psychiatrische aandoening. Terwijl daar ook vaak jeugdtrauma door huiselijk geweld onderligt. Het is een stigma binnen een stigma.”

Annemoon van Noorden is projectleider bij Moviera, een organisatie die veiligheid in gezinnen en relaties wil herstellen en herhaling van geweld en misbruik wil verkleinen. Zij zet zich in om ervaringsdeskundigheid op de kaart te krijgen binnen de aanpak van huiselijk geweld.

Concreet aan de slag

De meerwaarde van ervaringsdeskundigen is nu bekend en je bent ervan overtuigd geraakt dat ook in jouw gemeente hun inzet waardevol kan zijn, maar hoe pak je het concreet aan? De volgende vragen vormen een handige leidraad:

1. Voordat je aan de slag gaat: Wat is het gebied/doel waarvoor we met ervaringsdeskundigen willen samenwerken?
2. Om dit doel te kunnen bereiken: Wat voor taken dient/dienen de ervaringsdeskundige(n) uit te voeren en welke competenties horen daarbij?
3. Om de samenwerking met ervaringsdeskundigen te doen slagen: Aan welke randvoorwaarden moeten we als gemeente voldoen?

Hieronder worden deze drie stappen uitgebreider beschreven. Ze kunnen behulpzaam zijn bij het uitwerken van een plan. Het betreft echter geen blauwdruk, maar is bedoeld ter inspiratie.

3.1 Bepaal het gebied en doel van samenwerking met ervaringsdeskundigen

De intentie is er. De gemeente wil graag met ervaringsdeskundigen gaan samenwerken bij de aanpak van huiselijk geweld. Vervolgens kunnen de volgende vragen worden gesteld: Vanuit welke behoefte willen we ervaringsdeskundigheid inzetten? Wat willen we bereiken? Op welk gebied willen we met ervaringsdeskundigen samenwerken? Wat is ons doel? En hoe draagt die samenwerking bij aan het bereiken van dat doel?

Om een antwoord op deze vragen te kunnen formuleren, bekijk het overzicht met de gebieden van samenwerking met ervaringsdeskundigen (paragraaf 2.2). Wanneer je zicht hebt op wat je wilt bereiken, kijk je naar welke rollen of taken voor ervaringsdeskundigen hierbij horen. Denk ook na of de gewenste inzet incidenteel of structureel is. Dat wil zeggen, betreft het een eenmalige inzet, bijvoorbeeld een ervaringsdeskundige een ervaringsverhaal laten delen om urgentie en inzicht te creëren, of wil je structureel aan de slag door bijvoorbeeld een project te financieren waarbij ervaringsdeskundigen in de hulpverlening worden ingezet?

3.2 Bepaal taken en competenties van ervaringsdeskundigen

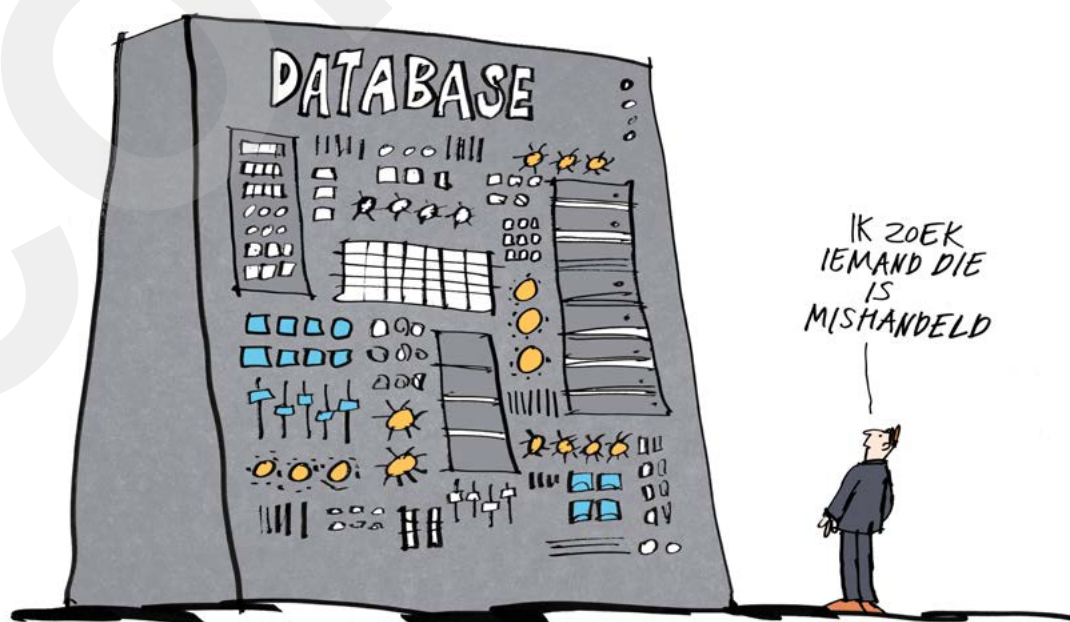
Als inzichtelijk is wat je wil bereiken, bepaal dan: Welke mensen hebben we hiervoor nodig? Wat zijn de taken en verantwoordelijkheden van de ervaringsdeskundige(n) die we hiervoor willen inzetten? Hoe zien we de rolverdeling? En hoe is de verhouding met de overige betrokken professionals of vrijwilligers?

Afhankelijk van de rollen, bijbehorende taken en verantwoordelijkheden van ervaringsdeskundigen zijn bepaalde kennis en ervaring nodig. Op basis daarvan kun je kijken welke mensen er nodig zijn. Nog los van rollen en taken, kan de kennis en ervaring als ervaringsdeskundige verschillende dingen inhouden. We geven een aantal aanknopingspunten.

De ervaringsdeskundige:

- * Beschikt over doorleefde ervaring op het gebied van huiselijk geweld en/of kindermishandeling en heeft erop gereflecteerd.
- * Heeft actueel inzicht in collectieve ervaringskennis op het eigen expertiseveld en kennis van bijvoorbeeld theoretische kennisbronnen, beleidskennis of de inhoud van de meldcode.
- * Is actief als ervaringsdeskundige of heeft aantoonbaar ervaring in het gebruik van ervaringsdeskundigheid op het gebied van huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
- * Is bij voorkeur aangesloten bij een organisatie van ervaringsdeskundigen, heeft cursussen gevolgd, is bereid deze te volgen of heeft op andere wijze ervaringsdeskundigheid vergaard.
- * Beschikt over een groot netwerk op basis van ervaringsdeskundigheid.

Naast de kennis en ervaring hebben ervaringsdeskundigen vaak ook nog andere competenties nodig, afhankelijk van het gebied/doel waarop met hen wordt samengewerkt. Misschien zoek je iemand die goed kan schrijven of presenteren. Of iemand die goed is in onderzoek of coaching en motiveren. Iemand die goede beleidsanalyses kan maken en kan adviseren. Of iemand die makkelijk een vertrouwensband creëert en een samenwerkingsrelatie opbouwt, etc. Net als bij het werven van elke medewerker is het belangrijk ook hiervoor een goed profiel op te stellen. Neem dat mee in het zoeken naar geschikte ervaringsdeskundigen.

Afke Jong

“Een ervaringsdeskundige krijgt boven tafel waar het echt over gaat”

Afke Jong is sinds 2019 adviseur bescherming en opvang bij de regio Gooi en Vechtstreek, een regio waarbij acht gemeenten zijn aangesloten. Haar eerste opdracht was een regionaal actieprogramma Geweld hoort nergens thuis opzetten voor deze gemeenten voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Ze kan buigen op vele jaren ervaring in de vrouwenopvang en als adviseur bij een zorginstelling. Afke is zelf als ervaringsdeskundige actief om gemeentebestuur beter te laten aansluiten bij de ervaring van ouders met een ondersteuningsvraag in hun zoektocht naar de juiste hulp.

Wat zie je als meerwaarde voor gemeenten van de inzet van ervaringsdeskundigen?

“Zij zorgen voor een scherpere focus binnen gemeentelijke taskforces en werkgroepen die beleid bepalen. In die groepen zitten verschillende partijen, bijvoorbeeld politie, Veilig Thuis, beleidsadviseurs en bestuurders, die elk vanuit hun positie naar huiselijk geweld en kindermishandeling kijken. Maar ze hebben meestal niet het overzicht van de verschillende interventies, een overzicht dat een ervaringsdeskundige wél heeft. Een ervaringsdeskundige bekijkt beleidsdoelstellingen en kan duiden wat werkt en wat niet, krijgt in de werkgroepen boven tafel waar het bij de aanpak echt over zou moeten gaan en wat het gezamenlijke doel is. Ook kan een ervaringsdeskundige in werkgroepen en taskforces een beter gevoel van urgentie overbrengen door vanuit het perspectief van slachtoffers of plegers te spreken. Het blijft niet bij beleidstaal.”

Wat zijn randvoorwaarden?

“Een ervaringsdeskundige heeft veel in huis: weet wat er leeft, heeft een goede achterban en kan de vertaling maken van het eigen verhaal en de verhalen van anderen naar speerpunten. Om met die speerpunten vervolgens bij te dragen aan beleid of beleid mede te ontwikkelen. Maar dit soort inzet is geen vrijwilligerswerk, er moet een vergoeding tegenover staan. Ervaringsdeskundigen kunnen ook samen met professionals optrekken bij de hulpverlening. Randvoorwaarde is dan dat er een zorgvuldige afstemming is tussen professionals en ervaringsdeskundigen, wat is ieders rol? Verder is continu aandacht en betrokkenheid van bestuurders bij het onderwerp enorm belangrijk.”

Welke knelpunten heb je ondervonden?

“Toen ik bij de regio Gooi en Vechtstreek begon, was er al een taskforce huiselijk geweld waarin één ervaringsdeskundige zat. Dat was de enige ervaringsdeskundige voor alle acht gemeenten. Te beperkt, en daarom ben ik als eerste begonnen met het opzetten van een klankbordgroep om met meer ervaringsdeskundigen te kunnen samenwerken en als achterban voor elkaar. Zij denken mee over het actieprogramma en nemen deel aan gemeentelijke werkgroepen, bijvoorbeeld op het gebied van sociaal domein en veiligheid. We willen ook onderzoeken of we ervaringsdeskundigen samen kunnen laten optrekken met professionals bij de hulpverlening. Ik heb ondervonden dat het moeilijk is ervaringsdeskundigen te bereiken, ze vervolgens bereid te vinden om in de klankbordgroep plaats te nemen en ze te behouden. Je kunt niet zomaar een oproep doen. Ik heb slachtoffers en plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling benaderd via Veilig Thuis. Op een gegeven moment zaten drie mensen in de klankbordgroep. Ik had toen kunnen denken, dit zijn er maar drie, waarom zou ik doorgaan? Naar gemeentelijke inspraakavonden komen tientallen inwoners, en in deze groep zitten maar drie mensen? Ik ben toch doorgegaan en inmiddels zijn zeven mensen aangehaakt, een steviger basis. Je moet er dus veel energie in steken, en geduld en uithoudingsvermogen hebben. Als gemeente moet je daadkrachtig voorwaarts gaan. Het gaat niet vanzelf. Praten mét mensen in plaats van óver

mensen is verder een belangrijke waarde in de regio Gooi en Vechtstreek en verankerd in het beleid. Het is belangrijk dat dit handen en voeten krijgt door samen met ervaringsdeskundigen na te denken over de wijze waarop zij ingezet willen worden en waar zij meerwaarde kunnen hebben, zodat hun inzet geborgd wordt. Anders kan het gemakkelijk weer vergeten worden.”

Hoe zou de toekomst eruit moeten zien?

“Ik geloof erin dat beleid beter wordt als je het maakt met de mensen over wie het gaat. Maar ook daarbuiten. Zorg wordt ook beter als het aansluit op behoeften in plaats van op wat wij denken dat goed voor iemand is. Er zijn al herstelacademies GGZ voor en door psychisch kwetsbaren. Die zouden er ook moeten zijn voor en door slachtoffers en plegers van huiselijk geweld. Er is behoefte aan de hoop van een ervaringsdeskundige die tegen je zegt ‘je komt er wel uit, kijk maar naar mij’.”

TIP: MATE VAN HERSTEL

Belangrijke voorwaarde is de mate van herstel, óngeacht of iemand bijvoorbeeld tijdens een bijeenkomst iets komt vertellen uit eigen ervaringen of als ervaringsdeskundige cliënten gaat begeleiden. Herstel is anders dan ‘beter worden’. Het gaat erom dat de problemen hanteerbaar zijn, dat er een positieve identiteit is ontwikkeld, dat de regie over het leven is hernomen en dat er weer zinvolle sociaal-maatschappelijke rollen kunnen worden ingenomen. Kortom, dat er balans is gevonden na de ontwrichtende situatie als gevolg van huiselijk geweld en kindermishandeling. Bepaalde ervaringen raakt iemand nooit kwijt, maar het is van belang om met een bepaalde afstand over het eigen levensverhaal te kunnen praten.¹⁰ Ervaringsdeskundigen bij wie de ervaring nog te vers is of bij wie er nog te weinig herstel heeft plaatsgevonden, kunnen hiervan zelf veel last krijgen. Dit is niet alleen voor de ervaringsdeskundige schadelijk, maar mogelijk ook voor cliënten en de organisatie.

10 Weerman, 2016, p. 24.

3.3 Werving en selectie van ervaringsdeskundigen

Je hebt besloten ervaringsdeskundigen in te zetten, maar hoe vind je ze? Wat moet je daarvoor ondernemen? Hoe pak je dat aan? Het is belangrijk om actief naar ervaringsdeskundigen te zoeken die op alle vlakken goed passen bij de taak en organisatie:

- * Formuleer kort en krachtig doel en verwachtingen.
- * Stel een taakomschrijving en profiel op.
- * Zet een vacature of oproep uit passend bij de vorm van samenwerking die is gekozen.
- * Houd sollicitatiegesprekken of kennismakingsgesprekken.

Hoe werf je ervaringsdeskundigen?

- * Kijk of er organisaties van ervaringsdeskundigen in je regio actief zijn en zet de vraag via hen uit.
- * Vraag bij organisaties (bijv. vrouwen/mannenopvang, jeugdzorg etc.) in de regio of zij geschikte kandidaten kennen. Vaak zijn er cliëntenraden waarin ervaringsdeskundigen actief zijn.
- * Een vacature uitzetten, net zoals bij andere functies.

TIP: HOE WERVEN ERVARINGSDESKUNDIGEN KLANTEN?

Als gemeente kun je ook kijken naar de manier waarop ervaringsdeskundigen die al langere tijd actief zijn, zelf klanten bereiken en werven. Dit kan aanknopingspunten bieden voor hoe je zelf ervaringsdeskundigen zoekt. Ervaringsdeskundigen bereiken gemeenten en organisaties via mond-tot-mondreclame, naamsbekendheid, zelf actief benaderen en deskundigheid aanbieden, gevraagd worden (op basis van vertrouwen), sociaal netwerk, actief zoeken naar samenwerking en creatieve uitingen, optredens/deelname bijeenkomst/congres, media-optredens, sociale media, website en/of nieuwsbrief.

Selectie van ervaringsdeskundigen

Door gesprekken kunnen beide partijen bepalen of iemand past bij de functie, rol of taak. Het is belangrijk om tijdens de gesprekken de juiste vragen te stellen. Niet alleen vragen over de geschiktheid voor de rol of taak zijn van belang, maar vooral ook vragen over de ervaringsdeskundigheid en over de voorwaarden die nodig zijn voor een goede samenwerking.

VOORBEELD WERVING EN ONDERSTEUNING VAN ERVARINGSDESKUNDIGEN

Binnen het project *De cirkel is rond* zijn ervaringsdeskundigen via vacatures geworven. Bij iedere kandidaat wordt gekeken of hij of zij in staat is om te werken met eigen ervaringen ten behoeve van de cliënt. De ervaringsdeskundigen volgen intensieve trainingdagen *on the job*, wonen tussentijdse reflectiebijeenkomsten en casusbesprekingen bij en werken samen binnen een team.¹¹

De vragen over ervaringsdeskundigheid kunnen weer de volgende lijn volgen:
ervaring → ervaringskennis → ervaringsdeskundigheid → gebied/doel.

1. Vragen over ervaring

Hier gaat het om de persoonlijke geleefde kennis/ervaring van de ervaringsdeskundige en de zelfkennis die hij of zij heeft opgebouwd door middel van zelfreflectie.

- * Wat is jouw persoonlijke ervaring met huiselijk geweld en/of kindermishandeling?
- * Hoe heb je jouw ervaring met huiselijk geweld en/of kindermishandeling onderkend en doorgewerkt?
- * Hoe heb je jouw eigen gedachten, handelen en gevoelens gerelateerd aan je persoonlijke ervaring leren (h)erkennen?
- * Wat is de impact van huiselijk geweld en/of kindermishandeling op je leven?
- * Hoe reflecteer je nu op jouw eigen ervaring?

2. Vragen over ervaringskennis

Hier gaat het om de collectieve geleefde kennis/ervaring van de ervaringsdeskundige en de gedeelde kennis en ervaring die hij of zij heeft opgebouwd door persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling te delen, erop te reflecteren met lotgenoten en door het raadplegen van andere bronnen.

- * In welke context heb je met lotgenoten ervaringen van huiselijk geweld en kindermishandeling gedeeld, besproken en erop gereflecteerd?
- * Ben je betrokken (geweest) bij een organisatie op het gebied van ervaringsdeskundigheid huiselijk geweld en kindermishandeling?
- * Kun je iets vertellen over de bronnen die je hebt geraadpleegd ter bevordering van jouw inhoudsdeskundigheid op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling?

3. Vragen over ervaringsdeskundigheid

Hier gaat het om hoe de ervaringsdeskundige zijn of haar ervaringsdeskundigheid inzet en de persoonlijke/collectieve geleefde kennis/ervaring professioneel overdraagt aan anderen.

¹¹ Regio West Brabant (2019).

- * Hoe heb je jouw ervaringsdeskundigheid vergaard?
- * Wat voor cursussen/opleidingen heb je gevolgd?
- * Hoe is ervaringsdeskundigheid gekoppeld aan jouw professie?
- * In welke context(en) heb je als ervaringsdeskundige gewerkt?
- * Hoe zorg je ervoor dat je boodschap overkomt?
- * Wat is je behoefte/ambitie/drijfveer?

4. Vragen over gebied/doel

Hier gaat het om op welke gebieden de ervaringsdeskundige inzetbaar is en welke doelen hij of zij mee heeft helpen realiseren.

- * Op welk gebied en met wat voor doel heb je jouw ervaringsdeskundigheid op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling ingezet?
- * Kun je iets vertellen over deze ervaringen?
- * Wat denk je te kunnen bijdragen?
- * Wat zijn belangrijke resultaten?

In de eerste gesprekken is het ook belangrijk om te vragen aan welke voorwaarden de ervaringsdeskundige behoefte heeft om goed te kunnen functioneren. Vragen die je kunt stellen zijn bijvoorbeeld:

- * Wat zijn jouw verwachtingen van jouw werk als ervaringsdeskundige?
- * Wat voor ondersteuning en begeleiding heb je nodig om je werk te kunnen doen?
- * Heb je behoefte aan supervisie, intervisie en uitwisseling met andere collega's?
- * Hoe zou je de samenwerking willen vormgeven?

TIP: BETREK EEN ERVARINGSDESKUNDIGE BIJ DE GESPREKKEN

Voor het welslagen van het gesprek kun je een ervaringsdeskundige vragen of hij of zij bij het gesprek wil zitten en helpen bij de selectie. Ervaringsdeskundigen kunnen de antwoorden meestal sensitiever wegen en mogelijk ook van grote betekenis zijn bij een zorgvuldige afronding van het gesprek. Als wordt besloten een kandidaat niet aan te nemen, kan de ervaringsdeskundige op basis van het eigen netwerk de kandidaat op andere (sollicitatie) mogelijkheden wijzen, ondersteuning bieden of aangeven waar verder aan de ervaringsdeskundigheid gebouwd kan worden.

Hameeda Lakho

“Ik fungeer als stem voor velen en kan het verschil maken”

“Die ene vraag van de bedrijfsarts hakte erin: ‘Je moeder helpt je thuis toch met de baby?’ 27 jaar had ik mijn verleden angstvallig verborgen gehouden. Door deze vraag kwamen flarden van mijn levensverhaal in alle heftigheid naar boven, zoals mijn moeder die ik dood waande en mijn kindertijd met ernstig fysiek en psychisch geweld door mijn vader en Nederlandse stiefmoeder. Een jeugd vol manipulatie, leugens en bedrog. Ik was een gebroken kind met een laag zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen. Wat me overeind hield, was mijn innerlijke kracht waardoor ik me niet helemaal kapot liet maken.

Mijn moederschap zette van alles in gang. Ik had geen voorbeeld en ging me steeds meer verdiepen in huiselijk geweld en kindermishandeling. Door de onvoorwaardelijke liefde voor mijn kind, liefde die ik zelf nooit had gekregen, besepte ik de noodzaak voor het delen van mijn verhaal. Schrijven dwong me met afstand naar mezelf te kijken en de cirkel te doorbreken. Mijn eerste boek *Verborgene Tralies* in 2000 werd een bestseller met 250.000 verkochte exemplaren in Nederland en acht vertalingen in het buitenland. Lezingen en presentaties volgden. Het innerlijke proces en de persoonlijke groei die ik doormaakte, wilde ik ten dienste stellen van het grote geheel. Ik richtte de Academie voor Herstel en Ervaringsdeskundigheid op, om het grote taboe te doorbreken en bijzondere projecten te initiëren om het verschil te kunnen maken.

Ik heb geleerd dat het juist helpend is te benoemen wat er is gebeurd, in plaats van het te negeren of er niet over te praten. Velen durven dit niet of weten niet hoe, maar maken daarmee niet alleen het huiselijk geweld onzichtbaar, maar ook het slachtoffer ervan.

Mijn kracht als ervaringsdeskundige is dat ik boven mijn verhaal uitgestegen ben. Ik fungeer als stem voor velen. Wat zo donker, intens en allesoverheersend was, heb ik omgezet in licht. Slachtoffers van huiselijk geweld kennen de betekenis van het opnieuw leren opbouwen van je bestaan; als je als persoon zozeer bent beschadigd dat er niets meer van je over is. Ik ben daar zelf geweest. Daardoor kan ik kennis voelbaar maken en verbinding leggen met anderen. Ik zet mijn ervaringen professioneel in, kwaliteit en reflectie staan bovenaan. Ik ontwikkel methodieken, begeleid lotgenotengroepen, geef gastlessen, workshops en lezingen, organiseer congressen en themabijeenkomsten waarop ik hulpverleners, beleidsmedewerkers, slachtoffers en wetenschappers verbind en inspireer. Als ervaringsdeskundige kan ik mensen inzichten geven, in hun persoonlijke leven en werk. Op alle niveaus praat ik mee en voer ik projecten uit voor de overheid, gemeenten, zorg en veiligheid en de welzijns- en onderwijssector. Ik ben een schakel in de ketting en kan het verschil maken.”

Hameeda Lakho is expert en inhoudsdeskundige op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties en de langetermijngevolgen van kindermishandeling. Vanaf 2005 heeft ze met haar eigen bedrijf Hameeda Lakho Training, Coaching en Advies haar expertise toepasbaar gemaakt voor lotgenoten, professionals en organisaties. Ze is auteur van vier taboedoorbrekende autobiografische romans over (de gevolgen van) kindermishandeling en huiselijk geweld en initiatiefnemer van de Academie voor Herstel en Ervaringsdeskundigheid, voorheen Stichting Geheim Geweld. Voor haar werk werd Hameeda Lakho onderscheiden als Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

www.hameedalakho.nl

www.herstel-ervaringsdeskundigheid.nl

3.4 Randvoorwaarden voor succes

Samenwerken met ervaringsdeskundigen betekent ook dat binnen de gemeente en/of uitvoerende organisatie de juiste randvoorwaarden worden gecreëerd, zodat ervaringsdeskundigen hun werk goed kunnen doen. Vragen die belangrijk zijn: Wie is de contactpersoon van de ervaringsdeskundige(n)? Waaruit wordt de ervaringsdeskundige(n) betaald? Hoe zie je het effect van de inzet van de ervaringsdeskundigheid op de langere termijn?

De ervaring leert dat zorgvuldige begeleiding van ervaringsdeskundigen cruciaal is, zodat zij zich gehoord en gewaardeerd voelen en de inzet (ook voor hen merkbaar) ertoe doet. We zetten een aantal randvoorwaarden, aanbevelingen en tips op een rij.

Op het niveau van organisatie

- * Zorg voor een breed draagvlak binnen de (gemeentelijke) organisatie, het liefst op alle niveaus: bestuur, management, professionals. Bereid medewerkers bijvoorbeeld voor door middel van voorlichting. Besteed aandacht aan mogelijke weerstand. Door het gesprek te voeren over mogelijke bezwaren en vooroordelen, ontstaat er vaak ruimte.
- * Houd het behapbaar; begin klein en bouw eventueel later uit.
- * Informeer en enthousiasmeer betrokkenen over wat een ervaringsdeskundige voor hen kan betekenen en wat hij of zij wel en niet doet.
- * Neem het onderwerp huiselijk geweld en kindermishandeling serieus, onderken het en durf het bespreekbaar te maken. Houd rekening met de bijbehorende taboes en stigma's. Zorg dat er een veilige werksfeer is waarin er van elkaar geleerd kan worden.
- * Zorg ervoor dat de ervaringsdeskundigen onafhankelijk blijven en zo hun eigen visie kunnen blijven uitdragen.

Op het niveau van uitvoering en samenwerking

- * Bespreek vanaf de start duidelijk welke rol ervaringsdeskundigheid in een traject krijgt en wat er van ervaringsdeskundigen en van gemeente en/of uitvoerende ketenorganisatie wordt verwacht.
- * Bespreek de rol en taken met de ervaringsdeskundige en benoem de mogelijkheden en grenzen van beide kanten. Leg dit ook vast.
- * Informeer de ervaringsdeskundigen voldoende, tijdig en geef duidelijke informatie. Blijf met elkaar in gesprek. Koppel terug wat er met de inbreng is gedaan, ook als iets niet haalbaar wordt geacht.
- * Neem de rol van de ervaringsdeskundige serieus, behandel deze als een professional.

Kijk op basis van de taken en verantwoordelijkheden van de ervaringsdeskundige naar een passende financiële waardering. Het is uiteraard een verschil of iemand een lezing komt geven of wanneer ervaringsdeskundigen structureel in de hulpverlening worden ingezet. Kijk, als iemand structureel in de organisatie wordt ingezet, naar de mogelijkheid om iemand een passend contract of dienstverband aan te bieden.

- * Zorg voor passende scholing, training en begeleiding van ervaringsdeskundigen. Denk bij begeleiding aan een mentor en intervisie met collega's of en/of andere ervaringsdeskundigen.
- * Zorg voor een sfeer waarin ervaringsdeskundigen worden gerespecteerd, waar in verbinding met elkaar wordt gewerkt en waarbij zorgvuldig wordt gecommuniceerd.

Monitor en evalueer

- * Kijk kritisch naar welke verwachtingen de gemeente en/of uitvoerende organisatie en de ervaringsdeskundigen van elkaar hebben, stel gezamenlijke doelen en stel deze bij als dit nodig is.
- * Neem de ruimte voor reflectie en evaluatie van de verschillende processen door een vast contactpersoon aan te stellen die dit proces begeleidt en in de gaten houdt. Bij voorkeur een contactpersoon gespecialiseerd in het onderwerp huiselijk geweld en kindermishandeling, bijvoorbeeld een beleidsmedewerker huiselijk geweld en/of kindermishandeling of, op regionaal niveau, een projectleider *Geweld hoort nergens thuis*.
- * Maak vooraf afspraken over monitoring en evaluatie en reserveer voldoende tijd voor feedback en reflectie.
- * Maak succeservaringen zichtbaar om iedereen (blijvend) te enthousiasmeren en mee te nemen in de beweging. Blijf successen benoemen en betrek betrokkenen in het communiceren over de successen.

Structurele inbedding

Wanneer je de pilotfase voorbij bent en je ervaringsdeskundigheid structureel wilt inzetten op meerdere terreinen, denk dan aan het volgende:

- * Het is van belang dat er draagvlak is op alle niveaus: bestuur, management, professionals. Uitgangspunt moet dan zijn dat ervaringsdeskundigheid een bron van gelijkwaardige kennis en een professie is.
- * Neem bij voorkeur de inzet van ervaringsdeskundigen op in de missie en werk de inzet van ervaringsdeskundigen uit in concreet beleid.
- * Borg continuïteit, leren en verbeteren. Bijvoorbeeld door:
 - Nieuwe medewerkers voor te lichten over hoe ervaringsdeskundigheid in de organisatie een plek heeft.
 - Ook aan medewerkers te denken die zelf ervaringskennis hebben. In (bijna) elke organisatie werken mensen die huiselijk geweld en/of kindermishandeling hebben meegemaakt. Besteed hier aandacht aan in de organisatie, bijvoorbeeld in het jaargesprek of het verzuimbeleid. Mogelijk dat er ook mensen in de organisatie zijn die hun ervaring willen inzetten of dat al doen.
 - Cyclisch te leren en verbeteren: analyseer gezamenlijk situaties waarvan geleerd kan worden en welke belemmerende factoren aangepakt kunnen worden.

VOORBEELD: UITDAGINGEN

Ervaringsdeskundigen en professionals lopen soms tegen dilemma's aan. De ene keer is er een spanningsveld bij de legitimering van de ervaringsdeskundige als 'andere' professional. De andere keer speelt beeldvorming, door verschillende opvattingen, interpretaties en stigma's, waardoor stereotyperingen, onduidelijkheden en verwarring kunnen optreden over de positie van ervaringsdeskundigen én die van de professionals. Het gaat ook om (nog) niet elkaars taal spreken of kunnen verstaan. Soms schuurt het op wederzijdse beeldvorming over de eigen rol aan die van de ander. Samenwerking vraagt een cultuuromslag, een kanteling in de basishouding (van sterk naar meer kwetsbaar). Dat kost tijd en vraagt inspanning van iedereen. Ook van de professional om de kracht en meerwaarde van ervaringsdeskundigheid in het dagelijks werk te ontdekken.

3.5 Extra tips, informatie en contactpersonen

- * Ga eens in gesprek met gemeenten en professionals die al werken met ervaringsdeskundigen! Zij denken graag met je mee over de waarde van de inzet in jouw regio, en de implementatie hiervan.
- * Wil je iemand spreken van het landelijke actieprogramma *Geweld hoort nergens thuis*, stuur dan een e-mail naar info@geweldnergensthuis.nl.¹²
- * Wil je werken met ervaringsdeskundigen aangesloten bij de *Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT*? Ga naar de website van de VNG voor hun achtergrond, specialisatie, regio en contactgegevens: www.vng.nl/artikelen/spiegelgroep-ervaringsdeskundigen.
- * *Movisie* en *NJi* hebben een overzicht gemaakt van ervaringsdeskundigheid landelijk/regionaal. Vanwege de gevoeligheid van de informatie, beschikken alleen regionale projectleiders GHNT over dit overzicht. Via de regionale projectleiders kun je informatie over de concrete inzet van ervaringsdeskundigheid opvragen.
- * Neem contact op met lotgenotenorganisaties/zelfhulporganisaties op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij kunnen informatie geven over de inzet van ervaringsdeskundigen en waar deze te vinden zijn.

12 GHNT loopt t/m 2021.

Annette Kellenaers en Marie-Louise Goossens

“Succes als partijen openstaan voor nieuw soort hulpverlening”

Annette Kellenaers en Marie-Louise Goossens trekken samen op om ook in gemeenten in Zuidoost-Brabant ervaringsdeskundigheid op de kaart te zetten bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Annette Kellenaers is Regionaal Projectleider Aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling in Zuidoost-Brabant en Marie-Louise Goossens is gezins- en jongerencoach bij de gemeente Helmond, medewerker bij de Brabantse welzijnsorganisatie Levgroep en ervaringsdeskundige huiselijk geweld bij tienermoeders. Een dubbelinterview.

In welk stadium zijn jullie nu?

Annette Kellenaers: “In het prille beginstadium. Ik ben bezig met een basisdocument voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling voor mijn regio die uit 21 gemeenten bestaat, met Eindhoven en Helmond als de grootste. Er moet een plan komen dat op de praktijk is gebaseerd en ik put graag uit de kennis en ervaring van niet alleen professionals, maar ook van ervaringsdeskundigen. Ik ben bezig met een inventarisatie waaraan precies behoefte is in de gemeenten van mijn regio bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en wat de inzet van ervaringsdeskundigen daarin kan betekenen. We zien volop kansen, maar lopen ook tegen vragen aan. Welke vaardigheden moet een ervaringsdeskundige hebben? Hoe staat het met de financiële kant? Wat kunnen andere organisaties en landelijke programma’s die met ervaringsdeskundigen werken ons leren? In deze fase zitten we nu. Ik kom uit de gezondheidszorg en ben erg gecharmeerd van de inzet van ervaringsdeskundigheid. Het lukt ervaringsdeskundigen om hun verleden om te zetten in iets heel krachtigs, zoals ze zich in andere velden als GGZ en verslaving al hebben bewezen.”

Marie-Louise Goossens: "In 2019 organiseerde Annette een bijeenkomst met en voor beleidsmakers, bestuurders en professionals huiselijk geweld en kindermishandeling uit de regio waar ik aanwezig was. Op de vraag welke professionals zelf ervaring hadden met dit onderwerp, bleek dat 10% te zijn. Ook ik, want als tienermoeder heb ik lange tijd te maken gehad met fysiek en psychisch huiselijk geweld. Met de jaren heb ik me geschoold als ervaringsdeskundige en draag ik vanuit die rol bij aan trainingen voor medewerkers van *Veilig Thuis*."

Wat is de meerwaarde van ervaringsdeskundigheid?

Annette Kellenaers: "In het algemeen voelen ervaringsdeskundigen cliënten vollediger aan dan hulpverleners. Er is sneller vertrouwen. Wij verwachten dat ervaringsdeskundigen in de gemeenten verschillende rollen kunnen vervullen, iedere ervaringsdeskundige vanuit zijn eigen kwaliteit. Denk aan deskundigheidsbevordering van professionals in de uitvoering. Of een adviserende rol, de rol van voorlichter op scholen of in de gemeenteraad, een inspirator, coach of mede-ontwikkelaar van beleid vanuit het perspectief van slachtoffer of pleger. Ik weet dat wethouders graag gevoed worden met wat er speelt in hun gemeente. Een ervaringsdeskundige kan verwoorden wat het betekent, men beseft dan dat het ook in hun gemeente speelt, ook al zien ze het niet. Er ontstaat zo een besef van urgentie."

Marie-Louise Goossens: "Een cliënt kan zijn verhaal doen tegenover iemand die hem of haar begrijpt. De cliënt voelt zich gezien en gehoord en ziet iemand voor zich die het bewijs is dat je uit je situatie kunt komen. Als ik mijn helicopterview deel met beleidsmakers of professionals, merk ik vaak dat het een eyeopener voor ze is. Ze hadden er nog niet zo over nagedacht. Of beseffen dan pas wat interventies met een slachtoffer kunnen doen."

Annette Kellenaers: "Cliënt en ervaringsdeskundige spreken dezelfde taal. Daardoor kan een ervaringsdeskundige een brug slaan tussen professional en cliënt. Ervaringsdeskundigen begrijpen de wederzijdse afhankelijkheid tussen slachtoffer en pleger, kunnen beter aanvoelen wat het vraagt van een cliënt. Ze herkennen ook sneller signalen en kunnen die benoemen, waardoor de doorlooptijd naar herstel korter kan zijn."

Wat zijn randvoorwaarden?

Annette Kellenaers: "Ervaringsdeskundigheid is een aanvulling op hulpverlening, geen vervanging of bedreiging. De inzet moet aansluiten op wat er in de gemeenten al aan hulpverlening is. Verder moet er ruimte zijn om te pionieren en verbinden. Het wordt pas een succes als alle partijen openstaan voor een nieuw soort hulpverlening. Ook moet je zorgen dat de ervaringsdeskundigen een goede training krijgen. In mijn regio is het nog een onontgonnen terrein als het gaat om de inzet van ervaringsdeskundigheid bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Alle betrokken partijen moeten met elkaar een richting kiezen. Een richting kiezen betekent openstaan voor de nieuwe vorm van hulpverlening. Samen deze keuze bewust maken en daar ook voor gaan. Je neus durven stoten en ervaren waarin zij aanvullend op elkaar zijn in de hulpverlening of bij het ontwikkelen van beleid. Dit vraagt van zowel de ervaringsdeskundigen als de professionals en beleidsmakers nieuwsgierigheid, denken in kansen en mogelijkheden en sterk zijn in reflectie. Inzet van ervaringsdeskundigheid dient dan ook gehonoreerd te worden. We zullen daarin de trajecten van de andere velden in de gezondheidszorg meenemen."

Wat kunnen knelpunten zijn?

Marie-Louise Goossens: "Ervaringsdeskundigheid is hot, maar tegelijkertijd roept het soms ook weerstand op bij professionals om de samenwerking aan te gaan. Ik ben zelf hulpverlener in de gemeente Helmond en heb collega's die echt goed werk verrichten. Wat zij doen is heel waardevol, maar vanuit mijn specifieke ervaringskennis zie ik dat ze regelmatig uitgaan van aannames, omdat ze zelf de situatie niet doorleefd hebben. Hier moeten we voorzichtig mee zijn. Kloppen die aannames wel? Dat is niet altijd zo. Verder krijg ik reacties als, leuk, maar wat levert het op? Wat maakt het verschil? Dat moet je goed kunnen uitleggen. Bijvoorbeeld omdat een cliënt zich begrepen en erkend voelt door een ervaringsdeskundige en daardoor de kans groter is dat de cliënt intrinsieke motivatie opbouwt om krachtiger uit een trauma komen."

Mensen die in aanraking komen met een ervaringsdeskundige gaan anders om met herstel. Waar hulpverlening goed is om mensen te helpen met de problemen die op dat moment het meest spelen, veroorzaakt een ervaringsdeskundige een andere beweging. In plaats van het samen, hulpverlener en cliënt, opruimen van de puinhoop, ervaart een cliënt met alle zintuigen de mogelijkheid en het bewijs tot herstel. Het is een *wake-up call* voor cliënten. Dat maakt dat de combinatie van hulpverlening met ervaringsdeskundigen zo effectief zal zijn. Door oog te hebben voor de ervaringsdeskundige als werker en die in te zetten op diens kwaliteiten, zorg je dat professionaliteit gewaarborgd blijft. Als daarnaast de positie in een team met andere professionals voor iedereen helder is, kan de ervaringsdeskundige ook daadwerkelijk een professionele bijdrage leveren aan het team.”

Annette Kellenaers: “In de andere velden van de gezondheidszorg, denk aan GGZ en verslavingszorg, heeft het 10 jaar geduurd voordat zij een gedegen werkwijze met inzet van de ervaringsdeskundigen ontwikkeld hadden. We willen dat wel wat sneller doen en leunen daarin graag op de *best practices* van de anderen.”

Bronnen en meer achtergrondinformatie

Alink, L., Prevoo, M., Berkel, S. van, Linting, M., Klein Velderman, M. en Pannebakker, F. (2018) NPM 2017. *Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jongeren*. Leiden: University, Institute of Education and Child Studies/TNO Child Health.

Bernard van Leer Foundation, Catherine Keyl Producties en Academie voor Herstel en Ervaringsdeskundigheid (2011). *Voorlichtingsfilm: Geheim Geweld en nu...?*, Den Haag.

Bommel, D. van, Dam, M. van, Dijkhuizen, D, Hoekstra, N, Lakho, H, Mobach, C, Troost, S. (2019). *Naar de menselijke maat. De waarde van ervaringsdeskundigheid in organisaties*.

Boom, A. ten en Wittebrood, K. (2019). *De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland (Cahier 2019-01)*. Den Haag: WODC.

Boevink, W. (2017). *HEE! Over Herstel, Empowerment en Ervaringsdeskundigheid in de psychiatrie (Proefschrift)*. Utrecht: Trimbos Instituut.

Cadat Lampe, M., Lucassen, A., Nourozi, S., & Sok, K. (2018). *Ervaringskennis in beleid: Zo benut u optimaal ervaringskennis en -deskundigheid [Handreiking]*. Utrecht: Movisie.

Eijkelen, L. van, Downes, R., en Veenstra, R. (2018). *Slachtofferschap en huiselijk geweld: prevalentieonderzoek naar de aard, omvang, relaties en gevolgen van schacht-offer- en plegerschap*. Den Haag: WODC.

Flinke Jongen ft. Mexxi. (2017, 21 juni). Beschadigd [Videobestand]

Haaster, H., & Koster-Deese, Y. (red.) (2005). *Ervaren en weten. Essays over de relatie tussen ervaringskennis en onderzoek*. Utrecht: Jan van Arkel.

Herman, J. (2010). *Trauma en herstel: De gevolgen van geweld – van mishandeling thuis tot politiek geweld (13e druk)*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.

Lakho, H. (2000). *Verborgene Tralies*. Amsterdam: Ambo Anthos Uitgevers.

Lakho, H. (2005). *Geheim Geweld* Amsterdam: Ambo Anthos Uitgevers.

Lakho, H. (2016). *Help Jezelf: Het geheim van innerlijke moed en veerkracht*. Amsterdam: Ambo Anthos Uitgevers.

Mens-Verhulst, J., & Waaldijk, B. (2008). *Vrouwenhulpverlening 1975-2000: Beweging in en rond de gezondheidszorg*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (2018). *Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling [Beleidsnota]*.

Regio West Brabant (2019). *Kennisdossier: Inzet ervaringsdeskundigen, Geweld hoort nergens thuis*.

Rijkers, A. & Jongeneel, M. (2020). *Ervaring met ervaring'. De inzet van ervaringsdeskundigen binnen huiselijk-geweldsituaties geëvalueerd. 2018-2019*. GGD West-Brabant.

Römkens, R., Van den Brink, A. & De Jong, T. (2018). *Welk geweld telt? Opvattingen en denkbeelden van Nederlanders over partnergeweld*. Amsterdam: Atria / Blijf Groep.

Van Bergen, A-M., Poll, A., Van der Werf, M., & Willemsen, E. (2015). *Ervaringsdeskundigheid in de wijk. Hoe organiseer je het? [Handreiking]*. Utrecht: Movisie.

Van Deth, A., Beltman, H., & Poll, A. (2012). *Aan het woord: Portretten van ervaringsdeskundigen*. Utrecht: Movisie.

Van der Maten, Jeannette (red.) (2020). *Projectgroep Regiovisie Aanpak huiselijk geweld 2020 t/m 2023, Regiovisie. Samen tegen huiselijk geweld*.

Van Erp, N., Knispel, A., & Van Bakel, M. (2019). *Empowerment en inzet ervaringsdeskundigheid in sociale wijkteams [Handreiking]*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Van Hoorn, E., Keuzenkamp, S., Van der Meulen, M. (2020). *Ervaringswerk in het sociaal domein*. Utrecht: Movisie

Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling. (2012). *De kracht van spreken: Dertig levensverhalen over seksuele kindermishandeling*. Leeuwarden: Elikser.

Vogtländer & Van Arum (2016). *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg*. GGD GHOR Nederland. Stichting Civil Care.

Weerman, A. (2016). *Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners. Stigma, verslaving & existentiële transformatie (proefschrift)*. Delft: Eburon.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

CONCEPT